

- 104 *Savolotscheskaja* || Castrén 1844: Savolotschesskaja. This difference in spelling is repeated without exception and it is not mentioned below henceforth.
- 105 The manuscript KK Coll. 539.2.5 (Fennica 2.5) p. 131–166 consists of loose sheets measuring ca. 21.5 x 37 cm. The article has been published previously as Castrén 1844 and 1858a. The text is published according to the manuscript here and therefore it differs slightly from the version published in Castrén’s lifetime in *Suomi*. The differences have been noted except in cases where it deals only with spelling or punctuation.
- 106 *urfolk* || äldre ur eller enligt sagan i jorden försvunnet folk, som vanligen benämns
- 107 *fordom* || förut || Castrén 1844: förut
- 108 *men* || och || Castrén 1844: och
- 109 *bortdött och försvunnet* || Castrén 1844: försvunnet
- 110 Castrén documented these types of tales also in Siberia. (TS)
- 111 August Ludwig von Schlözer (1735–1809) was a German historian, jurist, and professor of politics in Göttingen. He studied at the University of Uppsala in 1755–1756 and encountered the problems of the Finno-Ugrian languages and peoples there. He also worked as a teacher of history at the Imperial Russian Academy of Sciences in St Petersburg and studied the history of Russia there. Especially noteworthy from his time there is his publication of the so-called Nestor’s Chronicle or Russian Primary Chronicle. Schlözer listed and classified the peoples of northern Russia in his work *Allgemeine nordische Geschichte* in 1771 and *Handbuch der Geschichte des Kaiserthums Russland* in 1802.

2 Anmärkingar om Savolotscheskaja¹⁰⁴ Tschud¹⁰⁵

Öfwer hela den Ryska norden går en saga om ett urfolk¹⁰⁶, som fordom¹⁰⁷ bebott landet, men¹⁰⁸ sedan bortdött¹⁰⁹ och försvunnet i jorden.¹¹⁰ Detta folk kallas vanligen *Tschud* (Чудь), en benämning, som enligt Schlözer¹¹¹ är liktydig med *främling, utlänning* (чужий, иностранец¹¹²). Tschud eger¹¹³ enligt denna härledning af ordet sin tillämpning på alla i Ryssland boende folk af främmande härkomst. Dock synas¹¹⁴ redan Schlözer varit af den mening, att man med Tschuder rätteligen förstår särskildta grenar af den Finska folkstammen¹¹⁵, hvilket äfven genom sednare historiska undersökningar blifvit tillräckligen ådagalagd. Det är på häfde-forskningens närvarande ståndpunkt intet tvifvel underkastadt, att¹¹⁶ ju ej vid Ryssarnes invandring till nordens Finska stammar voro deröfver utbredda;¹¹⁷ ja! man eger till och med skäl för den mening, att Finnarne äfven varit den Skandinaviska nordens äldre innewånare¹¹⁸.¹¹⁹ I Skandinavien är minnet om Finnarne, såsom landets ur-innewånare¹²⁰, ganska svagt och osäkert; det döljer sig bakom mythens dunkla slöja och i vissa hieroglyphiska antiquiteter¹²¹. I Ryssland deremot fortlefver det Tschudiska minnet både i historien och traditionen. *Nestor*¹²², den älsta¹²³

Ryska kronik-skrifvare omnämner¹²⁴ i¹²⁵ sin förteckning öfver de Japhetiska folkslagen¹²⁶ både *Tschud*¹²⁷ och *Savolotscheskaja Tschud*.¹²⁸ De¹²⁹ uppräknas i sammanhang med åtskilliga andra Finska folkslag¹³⁰, och detta har gifvit historici en grundad anledning att hänföra de ifrågawarande två folkslagen till den Finska stammen, fastän Nestor ej uttryckligen uttalat en sådan mening. Att till undersökning upptaga frågan, hvilken särskild gren af den Finska stammen¹³¹ *Nestor* förstått under namnet¹³² af *Tschud*, kan ej blifva ett föremål för närvarande afhandling. I folk-traditionen¹³³ eger¹³⁴ detta ord en helt annan betydelse. Det utgör, såsom redan anmärktes, en allmän benämning på Rysslands, i synnerhet det nordliga Rysslands[,] äldre innewånare. Men¹³⁵ att just dessa utgjort särskildta grenar af den Finska stammen, är af flera skäl antagligt. En¹³⁶ icke ringa del af Rysslands både Europeiska och Asiatiska nord bebos ännu i dag af Finska folkslag, och¹³⁷ der den¹³⁸ Ryska befolkningen oblandad förefinnes, äfven¹³⁹ der gifves¹⁴⁰ tydliga spår af en föregående Finsk colonisation. Det¹⁴¹ är, såsom sagdt, den¹⁴² allaredan försvunna Finska befolkningen¹⁴³, som i traditionen¹⁴⁴ benämnes *Tschud*. Lokalt förnimmes äfven¹⁴⁵ den sägen, att Permier, Syrjäner, Karelare m. fl. tillhörde¹⁴⁶ den Tschudiska ätten, men de skiljas dock alltid från den *verkliga*¹⁴⁷ *Tschud* (настоящий Чудь), som både

The latter work had been published in Swedish in 1807. It is not known whether Castrén used the original work of Schlözer or if he acquired his views through H.G. Porthan (1739–1804) who had cited Schlözer. Schlözer 1771: 493 (footnote 8); Sihvo 2003: 42–43; Klinge 1989: 39–42, 86–87; Stipa 1990: 192, 197–198, 225 Schlözer 1802a; 1807. (TS)

- 112 Castrén often used the soft sign of the Russian language (*ь*) instead of the hard sign (*ѣ*) and vice versa. His usage of these signs has been preserved here unaltered.
- 113 *eger [...] tillämpning* || Castrén 1844: kan enligt denna härledning lämpas
- 114 *synas* || Castrén 1844: synes.
- 115 Schlözer 1771: 492–494 explains Chuds just this way. (TS)
- 116 *att [...] invandring* || Castrén 1844: att vid Ryssarnes invandring
- 117 According to the present-day interpretation, Finno-Ugric-speaking people are considered to have preceded Slavs in northern Russia, and the Slavicization of the area was characterized by a language shift rather than the arrival of a large amount of new settlers. The migration theory has not been abandoned altogether, however, and it has retained its position in Russian archaeology in particular. Saarikivi 2006: 26–38, 296; Björnflaten 2006: 69–71; Ligi 1993; Juškova 2006. Ligi's work also includes an analysis of the question of Slavonic colonization from the point of view of history of ideas. (TS)
- 118 *innewånare* || Castrén 1844: invånare.
- 119 Castrén clearly knew the Swedish zoologist, archaeologist, and ethnologist Sven Nilsson's (1787–1883) work *Skandinaviska Nordens ur-inwånare* that came out in 1838.

- Namely, he explicitly refers to Nilsson in his research plan of Finnish prehistoric graves in 1850 (cf. in this publication below). Nilsson concludes on a craniological basis that the oldest inhabitants of Scandinavia were “Lapps”, which he seems to have conceived more broadly than only the ancestors of the contemporary Saami. Nilsson 1838–1843 I: 84–85, II: 9–16, see also III: 13. Cf. Müller 1837: 510–511. On the other hand, the idea of Finnic people(s) as the original inhabitants of northern Eurasia was widespread—especially in German and Swedish literature. See Schlözer 1771: 438; Sihvo 2003: 52. This view and, in fact, the entire question of the ethnic history of Scandinavia is now considered outdated. It fell out of favour at the same time that the traditional concept of ethnic identity and its signs in archaeological material was being called into question by the late 20th century. Werbart 2002; Welinder 2009: 75–97. (TS)
- 120 *ur-innewånare* || Castrén 1844: *urin-vånare*
- 121 *hieroglyphiska antiquiteter* || Castrén 1844: *hieroglyfiska antiqviteter*
- 122 “The Tale of Bygone Years” (a.k.a. the Russian Primary Chronicle) was traditionally attributed to the monk Nestor (c. 1056–c. 1114), but since the 20th century it has been interpreted to be compiled from older sources in the early 12th century. It forms a basis for later local chronicles. <http://litopys.org.ua/lavrlet/lavr.htm>. Cross – Sherbowitz-Wetzor 1953: 3–4; Nenonen – Teerijoki 1998: 349. (TS)
- 123 *älsta [...] kronik-skrifvare* || Castrén 1844: *äldste Ryske kronikskrifvare*
- 124 *omnämner* || omtalar
- 125 *i* || Castrén 1844: *uti*
- 126 The Japhetic peoples were considered to have descended from Moses’ third son Japhet. Bible 1. Mos. 10. <http://www.biblestudytools.com/genesis/10.html>. The list can be found in the introduction of the Primary Chronicle. <http://litopys.org.ua/lavrlet/lavro1.htm>. Cross – Sherbowitz-Wetzor 1953: 52. (TS)
- 127 Čud’ (*чудь*) is an ethnonym widely used to refer to Finnic-speakers in the Russian dialects. The Saami have also used it to refer to their legendary enemies (present Northern Saami *cuhti* : *cuđi-*, this, in turn, might be the what?). The Central Veps have used this ethnonym as an endonym, and in the Dvina basin, there have been people using this endonym to refer to themselves in the Russian-speaking context. This state of affairs points to some kind of identity continuum between the Veps and some groups of the Iron Age Dvina basin (although there have certainly also been non-Veps groups such as Karelians in this region). I have encountered people in the Pinega district who have made a distinction between themselves, the Chud, and the Russians (or Novgorodians) even in the 21st century, notwithstanding the fact that the whole area is now unilingually

- Russian-speaking. In the census of 1897, some Dvina basin villages were referred to as Chud villages, although they were certainly linguistically Slavic by that time. In modern demographic statistics, where the ethnic identification has been entirely freely self-designated, the Chud ethnonym has re-emerged, mostly in the Pinega district of Arxangel'sk region. This ethnonym is etymologically connected to the Germanic word meaning 'people' (Proto-Germanic **peudō* > German *Deutsch*, cf. Grünthal 1993, Koivulehto 1997). (JS)
- 128 Savolotscheskaja Tschud (Ru. *Заволоцкая чудь*) is an ethnonym used to refer to the now extinct people of the Dvina basin in the early Russian sources. In the Russian Primary Chronicle (NK) they are mentioned as one of the tribes that invited the Scandinavian rulers to Russia. In later chronicles they are mentioned as one of the groups residing in the Dvina basin, alongside groups such as *Dvin'jane* (inhabitants of the Dvina river basin), *Pinežane* (inhabitants of the Pinega basin), *Sura poganaja* (inhabitants of the Sura river basin in Pinega), etc. There is a passage in *Dvinskaja letopis'*, where it is mentioned that the *Zavolockaja Čud'* who were baptized were thereafter referred to as the *Dvinjane*, the Dvina basin people. <http://litopys.org.ua/lavrlet/lavro1.htm>; Булатов 1993. (JS)
- 129 *Tschud. [...] sammanhang* || *Tschud. Nesto[r]* || Castrén 1844: Tschud i sammanhang
- 130 *folkslag* || Castrén 1844: stammar
- 131 *stammen* || Castrén 1844: folkstammen
- 132 *namnet af Tschud* || Castrén 1844: namnet *Tschud*
- 133 *folk-traditionen* || folktr[aditionen] || Castrén 1844: folktraditionen
- 134 *eger [...] innewånare.* || *eger [...]* benämning på det nordliga Rysslands in || Castrén 1844: utgör detta ord, såsom redan anmärktes, blott en allmän benämning på de äldre invånare uti Ryssland, i synnerhet uti dess nordliga del.
- 135 *Men att* || Men då den här upptäckta
- 136 *En [...] folkslag* || De nordliga delarne af Ryssland || Castrén 1844: Ty ännu i dag bebos en icke ringa del af Rysslands både Europeiska och Asiatiska nord af Finska folkslag
- 137 *och* || men
- 139 *den* || ob[landad]
- 139 *äfven [...] colonisation.* || Castrén 1844: gifves det tydliga spår af en föregående Finsk kolonisation.
- 140 *gifves tydliga* || finnas
- 141 *Det [...] Tschud.* || Castrén 1844: [The sentence has been omitted.]
- 142 *den* || det
- 143 *befolkningen* || 1. befolknin[gen] || 2. ifrån
- 144 *traditionen* || folk[-traditionen]
- 145 *äfven den sägen* || Castrén 1844: också hos Ryska allmogen den sägen
- 146 *tillhörde* || Castrén 1844: tillhöra
- 147 *verkliga [...] Чудь* || Castrén 1844: gamla, *verkliga* (настоящая) *Tschud*

- 148 *lefnads-sätt [...] sig* || Castrén 1844: lefnadssätt afvek
- 149 *Ryssarne.* || ~ Stundom hör man dem kallas de nu lefvande kallas afkomlingar af den gamla *Tschud*,
- 150 *religion och nationalitet* || Castrén 1844: nationalitet och antagit deras religion
- 151 *blifvit i traditionen* || Castrén 1844: i traditionen blifvit
- 152 *owiss* || sväfvande
- 153 *sväfvande* || Castrén 1844: tvifvelaktig
- 154 Change in the footnote: *ur чудо* || af ~ || Castrén 1844: af чудо (ett under)
- 155 *Men [...] nejd* || Men der i någon öde nejd
- 156 *nationaliteten [...] upprätthålla sig* || 1. nationaliteten bli[fvit] || 2. nationaliteten upprätthållit
- 157 *så [...] betviflad.* || 1. så förmodas || 2. så blir en || 3. så blifva || 4. så anses den af Ryssarne wanligtvis ansedd såsom afkomlingar af *Tschud*.
- 158 *betviflad* || Castrén 1844: ifrågasatt
- 159 *Esterne* || Ehsterne
- 160 *Tschud* || Finnarne
- 161 *kallas* || 1. benämnas || 2. är
- 162 *enlighet* || öfverensstämmelse
- 163 *af [...] Tschud* || Castrén 1844: af Tschud
- 164 *"Ryssarne med Tschud"* || "Ryssarne med ordet *Tschud*" || Castrén 1844: Ryssarne med detta ord
- 165 Castrén means Ferdinand Heinrich Müller's work *Der Ugrische Volksstamm, oder Untersuchungen über die Ländergebiete am Ural und am Kaukasus in historischer, geographischer und ethnographischer Beziehung*. Müller 1837: 176. (TS)
- 166 *ethnographiska halt* || ethymolog[iska] || Castrén 1844: ethnografiska betydelse
- 167 *som [...] enda* || Castrén 1844: hvilken här gäller nästan såsom den enda

till religion, seder och lefnads-sätt¹⁴⁸ skiljde sig från Ryssarne.¹⁴⁹

I den mon de Finska Stämmanne inom Ryssland iklädt sig Ryssarnes religion¹⁵⁰ och nationalitet, i samma mon har deras förwandskap med *Tschud* blifvit¹⁵¹ i traditionen owiss¹⁵² och sväfvande^{153,x} ¹⁵⁴ Men¹⁵⁵ om i en öde nejd den egna nationaliteten¹⁵⁶ hos någon Finsk Stäm förmått upprätthålla sig emot det Ryska inflytandet, så¹⁵⁷ blir dess förwandskap med *Tschud* sällan betviflad¹⁵⁸. För sin olika religion och sina egendomliga seder hafva i synnerhet *Esterne*¹⁵⁹ blifvit ansedda såsom afkomlingar af de gamla *Tschuderne*; de benämnas äfven med ett af *Tschud* härleddt ord: *Tschuchny*. Mindre ofta blir släktskapen med *Tschud*¹⁶⁰ Finnarne påbördad, ty de förvexlas vanligen af den Ryska allmogen med Svenskarne,¹⁶¹ och kallas derföre *Шведы*.

I enlighet¹⁶² med den vanliga härledningen af¹⁶³ ordet *Tschud* hafva åtskilliga författare hyllat den mening, att "Ryssarne¹⁶⁴ med *Tschud*", såsom F. H. Müller¹⁶⁵ uttrycker sig, "ursprungligen betecknat alla icke Ryska, mera

x. Till följe af sina egendomliga, för Ryssarne främmande och sällsamma seder härleder den Ryska allmogen ordet *Tschud* ur *чудо*, under, och *чужий*, underlig, sällsam.

- 168 *Wisserligen [...] traditionen* || Castrén 1844: Den tillskrifver visserligen
- 169 *ålderdoms-lemningar, [...] vara* || fornlemningar, de må vara
- 170 Changes in the footnote: *ur-innewånare* || Castrén 1844: urinvånare

åt norr och öster boende folkslag, så att namnet derigenom förlorar sin ethnographiska¹⁶⁶ halt och blir ett analogon till namnen: *barbar* hos Grekerne och *Kafer* hos Araberna”. Sådant är dock icke förhållandet, om man med uppmärksamhet öra lyssnar till traditionen, som¹⁶⁷ här utgör nästan den enda ledstjerna. Wisseligen¹⁶⁸ tillskrifver traditionen Tschud alla i Ryssland befintliga ålderdoms-lemningar¹⁶⁹, de må då vara af Finskt, Ryskt, Tatariskt, Mongoliskt eller annat obekant ursprung.^{xi} ¹⁷⁰ Men att¹⁷¹ till Tschud räkna¹⁷² Mongoler och Tatarer, vore enligt det Ryska föreställnings-sättet lika orimligt, som att föra¹⁷³ Ryssarne sjelfva till samma stam. Namnet¹⁷⁴ Tschud hänför sig bestämdt till den Finska stammen, icke den nu lefvande, utan den gamla, odöpta förgångna¹⁷⁵ ätten. Det¹⁷⁶ är denna ätt, som för sin ålder,¹⁷⁷ sin religion och sina sällsamma¹⁷⁸ seder företrädesvis bibehållit sig i den Ryska folk-traditionen. Tschuderna¹⁷⁹ äro Rysslands jättar,

xi. ”Tschud betecknar i Ryskan landets ur-innewånare i gemen, ty om man vid stränderna af Volga, Tobol, Irtsch, Ob, Jenisei warseblir något fäste, någon graf eller gammal bygnad och frågar: ’hvem har gjort dem?’ så svaras: ’Tschud, ett folk, som bodde här redan före Ryssen”. Müller, se Karamsin, 1. D. anm. 75.

Ob, Jenisei || Castrén 1844: Ob och Jenisei

gjort || uppfört

75 || Castrén 1844: 73 || Castrén 1858a: Müllers ord, enl. Karamsin, Gesch. d. Russ. Reiches. 1 Bd. Riga 1820; S. 246, Anm. 70

Castrén refers here to Nikolaj Mixajlovič Karamzin’s (1766–1826) *Geschichte des Russischen Reiches*, a work that came out in several different versions in different languages in the 1810s and 1820s, most notably in twelve volumes in Russian in 1816–1829. Karamzin’s work was commissioned by the state and it has been described as conservative and pro-autocracy. Castrén used the first volume of the eleven-volume German edition, published in 1820. Forsman – Mikkola 1912. (TS)

171 *att till* || Castrén 1844: att derföre till

172 *räkna* || 1. hänföra || 2. föra

173 *föra* || räkna

174 *Namnet [...] bestämdt* || Castrén 1844: Så bestämdt hänför sig namnet Tschud

175 *förgångna ätten* || 1. <-> || 2. ur landet försvunna folk || 3. ur landet försvunna ätt || Castrén 1844: redan förgångna ätten, som för sin ålder [...]

176 *Det [...] folk-traditionen.* || 1. Denna ätt älskar den Ryska folk-traditionen att företrädeswis || 2. Denna ätt älskar företrädeswis den Ryska folk-traditionen att för

177 *ålder, sin* || ålder och

179 *sällsamma* || Castrén 1844: egenomliga

179 *Tschuderna [...] jättar* || Castrén 1844: Tschuderne äro för Ryssen detsamma, som jättarne för Finnen

Here Castrén draws parallels between the Russian Chud folklore and Finnish-Scandinavian folklore, describing mysterious giants or *Jotuns* that would have lived in the time before the modern civilization. Siikala 2013: 222–223; giants especially in northern Ostrobothnia: Jättiläis- ja lappalaistari-noita, <http://www.kirjastovirma.fi/asutusjasotatarinoita/2>. (TS)

- 180 *ett [...] existerande* || 1. <-> || 2. ett historiskt || Castrén 1844: ett forntida
- 181 *som [...] omhöljdt* || som [...] men beslo || Castrén 1844: som numera fortlevver blott i sägnerna, omhöljdt
- 182 *slöja* || Castrén 1844: töcken
- 183 *Det [...] sjelfve.* || Castrén 1844: Det är naturligt, att alla ovanliga fornlemningar tillskrifvas ett sådant urhistoriskt folk, likasom Finnarne tro, att forntidens jättar uppbyggt deras äldre stenkyrkor, bland hvilka de flesta troligen äro Finnarnes eget verk.
- 184 *urhistoriskt* || folk
- 185 *alla [...] ålderdoms-lemningar* || allt ovanligt
- 186 *Likaså skef* || Castrén 1844: Skef
- 187 *Tschuderne* || Castrén 1844: Tschud
- 188 *dess* || deras
- 189 *som [...] folkslag* || Castrén 1844: hvarmed Grekerne benämnde personer, hörande till ett på en gång främmande och ohyfsadt folkslag
- 190 *Ehuru [...] öfverlägsna.* || Ehuru till religionen || Castrén 1844: Ty Tschuderne, ehuru till religionen hedningar, anses i mångt och mycket, särdeles i all slags mekanisk konstfärdighet, hafva varit både Ryssar och andra nationer öfverläge.
- 191 *så* || <hos>
- 192 *Sawolotschkaja [...] Sawolotschesskaja* || Castrén 1844: *Savolotschesskaja* eller *Savolotskaja*
- 193 *Savolotschje; 2. Hvilken* || Castrén 1844: Savolotschje? och hvilken
- 194 *särskildta Författare* || ~, i synnerhet af vår högtförtjente landsman A. J. Sjögren i hans afhandling om Jemerne
Anders Johan Sjögren (1794–1855) published in 1832 both a study on the earlier settlement of the tribe Yem and another on the question of the Zavoloč'e. In these, he also deals with the Čud' and

ett¹⁸⁰ fordom existerande folk, som¹⁸¹ nu fortlevver i sägnerna, men omhöljdt af mythens slöja¹⁸². Det¹⁸³ är naturligt, att just ett sådant urhistoriskt¹⁸⁴ folk skola tillskrifvas alla¹⁸⁵ ovanliga ålderdoms-lemningar, likasom Finnarne anse, att Jättarne uppbyggt deras äldre stenkyrkor, fastän åtminstone de flesta bland dem äro ett verk af Finnarne sjelfve. – Likaså¹⁸⁶ skef och stridande emot den traditionella föreställningen om Tschuderne¹⁸⁷, är dess¹⁸⁸ förmodade identitet med ordet *barbar*, som¹⁸⁹ hos Grekerne på en gång utmärkte främmande och ohyfsade folkslag. Ehuru¹⁹⁰ till sin religion hedendomen tillgifne, anses likväl Tschuderne i annat, särdeles i all slags yttre konstfärdighet hafva varit både Ryssar och andra nationer öfverlägsna. Deras fyndighet är ett ordspråk i Ryssland, och deras konstwerk prisas högt i sagan.

Efter dessa allmänna anmärkningar om den betydelse ordet Tschud eger i Ryska folk-traditionen, skola wi nu skrida till en mera speciell undersökning af den så¹⁹¹ kallade Savolotschkaja¹⁹² eller Sawolotscheskaja Tschud. Ämnet ger anledning till tvenne frågor: 1. Hvar fanns landet Savolotschje;¹⁹³ 2. Hvilken Finsk folkstam bodde inom dess landamären? Den förra frågan är redan tillföre utförligt behandlad af särskildta¹⁹⁴ Författare; den sednare deremot har¹⁹⁵ mig wetherligen ej utgjort ett föremål för

the Bjarmia. Sjögren 1832a; 1832b; Branch 1973: 190–196. (TS)

- 195 *har [...] ej* || Castrén 1844: har, mig wetherligen, ej
- 196 *derföre i frågan* || Castrén 1844: derföre, i fråga
- 197 *närwarande* || Castrén 1844: förevarande

några undersökningar. Wi kunna derföre¹⁹⁶ i frågan om landets läge njuta frukten af andras undersökningar, och skola i närvarande¹⁹⁷ afhandling förnämligast¹⁹⁸ fästa vår uppmärksamhet wid sjelfva stammen¹⁹⁹: Savolotschjeskaja Tschud.²⁰⁰ Med afseende å ethymologien af ordet *Savolok* (заволокъ), hvaraf adjektivet²⁰¹ *Savolotsch[h]koj* (заволочкий) eller *Savolotscheskoj* (заволоческий) blifvit bildad, har man uppgifvit, att det egentliga grund-ordet *волокъ* i Ryskan eger en dubbel betydelse: 1°) af en smal landsträcka emellan tvenne i motsatt riktning löpande floder²⁰² (F. *walkama*);²⁰³ 2do) af en skogig²⁰⁴, obebodd nejd.²⁰⁵ Sednare²⁰⁶ betydelsen af ordet är den²⁰⁷ wanliga och häfdwunna; den förra anför jag blott på andras auktoritet. I enlighet,²⁰⁸ om denna²⁰⁹ härledning af ordet skulle benämningen *Savolotscheskaja Tschud* utmärka ett folk, som²¹⁰ bodde antingen bakom en landtunga eller en skogsnejd. *Schlötzer*²¹¹ kände blott den förra betydelsen²¹² af ordet, men kunde dermed²¹³ ej komma till något tillfredsställande resultat. Deremot fasthåller²¹⁴ sig *Schtschekatow*²¹⁵ wid den sednare betydelsen och förklarar dess förhållande till landet²¹⁶ *Savolotschje* på följande sätt: ”Novgoroderne hade utmärkt hela den vid hafvet belägna kusten ända till floden Petschora med detta namn, emedan landet²¹⁷ var afskildt²¹⁸ (ifrån novgorodernes område)

198 *förnämligast fästa* || Castrén 1844: fästa

199 *stammen* || folkstammen || Castrén 1844: folkstammen

200 For a recent overview of the Zavoločë and zavoločeskaja čud', see Gabrielsen 2007: 60–64.

201 *adjektivet [...] Savolotscheskoj* || Castrén 1844: adjektivet *Savolotskij* (заволоцкий) eller *Savolotschesskij*

202 *floder* || 1. floder, hvaröfwer || 2. floder 2)

203 (F. *walkama*); || Finn || Castrén 1844: på Finska *valkama*, och

204 *skogig* || Castrén 1844: skogbeväxt

205 The Russian dialectal word *volok* (волокъ) means an isthmus between two water basins that typically has to be crossed either by foot or dragging boats over it. In all likelihood, the Fi. *valka(ma)* (storage place for boats) derives from this Ru. word (a hypothesis first proposed by Jorma Koivulehto in a radio programme), with the suffix *-ma* likely originating from the appellative *-maa* in this case. This is likely in that the compound *valkamaa* is indeed quite common in both Finnish and Estonian toponyms and must, therefore, have existed in the past as an appellative. It is also likely that the denomination of the Estonian town Valga, and the region's old name Valgatapalve are connected. Eesti kohanimeraamat s. v. *Valga*, KKP. (JS)

Archaeological research on the settlements along the *voloks* has been conducted. See, e.g., Макаров – Федорина 2015. (TS)

206 *Sednare* || Den

207 *den wanliga* || den allmän[na]

208 *enlighet, om* || Castrén 1844: enlighet med

209 *denna* || <->

210 *som bodde* || Castrén 1844: boende

211 *Schlötzer* || Nestor

212 *betydelsen* || Castrén 1844: bemärkelsen

213 *dermed* || Castrén 1844: med dess tillhjälp

214 *fasthåller* || anmärker

215 Castrén means Afanasij Mixajlovič Ščekatov (1753–1814) and his

- geographical dictionary of Russia (together with L.M. Maksimovič) *Словарь географический Россійскаго государства* that was published in seven volumes in 1807–1809. Wikipedia: https://ru.wikipedia.org/wiki/Щекаатов,_Афанасий_Михайлович. (TS)
- 216 *landet Savolotschje* || Castrén 1844: *Savolotschje-landet*
- 217 *landet* || 1. <----> || 2. den
- 218 *afskildt [...] område*) || Castrén 1844: afskildt ifrån deras eget område
- 219 *volok benämnda* || Castrén 1844: benämnda *volok*
- 220 *blifvit benämnd* || Castrén 1844: fått namn
- 221 *belägen [...] volok* || Castrén 1844: bakom *volok* belägen
- 222 *som [...] Novgorod* || Castrén 1844: som i anseende till Novgorod bodde
- 223 *erhöll* || k || Castrén 1844: betecknades med
- 224 *Ueber die älteren Wohnsitze der Jemen* (Sjögren 1832).
- 225 *Schtschekatow* || Tatischt[schew]
- 226 *Wologda* || Castrén 1844: *Vologda* (af *volok*)
- 227 *innewånare [...] benämnda* || Castrén 1844: invånare hetat
- 228 *Tschud*, || *Tschud*. A change in the footnote: l. c. s. || Castrén 1844: *Sjögren*, l. c. s.
- 229 *land*” || *land*”, || Castrén 1844: the previous footnote has been moved here.
- 230 *Genom [...] mening* || Häri[genom] || Castrén 1844: Genom antagandet af denna mening
- 231 *utom, ej inom* || Castrén 1844: *utom* (ej *inom*)
- 232 *skogsbygden* || 1. *skogs* || 2. <-->
- 233 *Det är [...]* || Emellertid har man med anl[edning]
- 234 *som [...] Sjögren* || både *Sjögren* och *Karamsin*

genom stora skogar, *volok*²¹⁹ benämnda; derföre har äfven denna nejd blifvit²²⁰ benämnd *Savolotschje*, d. ä. belägen²²¹ bakom *volok*, och *Karelare* eller *Jemer*, som²²² bodde i förhållande till *Novgorod* bakom samma *volok*, erhö²²³ namnet *Savolotschaner*.^{xii} ²²⁴ Vidare yttrar sig *Schtschekatow*²²⁵ på ett annat ställe, att äfven de omkring *Wologda*²²⁶ boende äldre innewånare²²⁷ blifvit benämnda *Savolotscheskaja Tschud*,^{xiii} ²²⁸ ”emedan de innehade ett af stora skogar genomsuret land”²²⁹ (*Sjögren*, l. c.). Genom²³⁰ denna mening har *Schtschekatow* i någon mon afvikit ifrån ordets ethymologie, ty *Savolotschje* betyder vi vocis ett land *bakom* eller *utom*,²³¹ ej *inom* skogsbygden²³². Det²³³ är hufvudsakligen i grund af dessa *Schtschekatows* uppgifter, som²³⁴ både *Karamsin* och *Sjögren* antagit²³⁵ landet *Savolotschje* sträcka sig ända²³⁶ ifrån *Bjelosero*²³⁷ upp till *Petschora-floden*²³⁸. För²³⁹ den sålunda utstakade gränsen af *Savolotschje* tyckes²⁴⁰ man finna något stöd hos *Nestor*, ty enligt den ordning, hvori²⁴¹ han uppräknat de Finska folkslagen, kommer *Savolotscheskaja Tschud* att få sina bopålar midt emellan stammarne *Wes*²⁴² vid *Bjelosero* och *Petschora* vid floden

xii. *Sjögren*, om *Jemerne*, sid. 270.

xiii. l. c. s. 271.

- 235 *antagit [...] sig* || Castrén 1844: antagit, att *Savolotschje-landet* sträcker sig
- 236 *ända [...] upp* || ifrån || Castrén 1844: ända från trakten af *Bjelosero* i söder upp

af samma namn. Emellan *Ves* och *Petschora* nämner väl Nestor ännu en stam, vid namn *Mordva*, men Sjögren har gjort det ganska trovärdigt, att härmed ej²⁴³ annat kan förstås än Tscheremissier, hvilka bott och till en del ännu äro²⁴⁴ bosatta öster (ej norr) om *Bjelosero*²⁴⁵, neml[igen] i de nuvarande Guvernementerna *Wjatka*²⁴⁶ och *Kostroma*²⁴⁷, samt²⁴⁸ att de i fornda tider utan tvifvel utsträckt sina bostäder närmare för²⁴⁹ Savolotschje intill *Wesserna*.²⁵⁰ Till bestämmande af den nordöstliga gränsen af Savolotschje eger man ännu en²⁵¹ af Schlözer åberopad uppgift ifrån Julii²⁵² Pomp[onii] Sabini Commentarier till Virgilius²⁵³, der Saoulences²⁵⁴ sägas varit grannar till *Ugrer* och *Permier*.²⁵⁵ Hvad åter den²⁵⁶ västliga gränsen beträffar, så äro de flesta Författare (*Schtschekatow*, *Schlözer*, *Lehrberg*²⁵⁷, *Karamsin*) ense derom, att Sawolotschje sträckt sig ända till Hvita hafvet och²⁵⁸ i synnerhet omfattat landet vid Dvina-floden.²⁵⁹ Denna bestämning stöder sig hufvudsakligen på det skäl, att en gammal krönika bär titeln: "Dvina-flodens byggare, som i början kallades Savolotschjeskaja Tschud" etc.²⁶⁰ Sjögren²⁶¹ förkastar detta bewis²⁶², emedan han funnit ett exemplar af samma krönika, som helt enkelt har till titel: "Om Dvina-flodens äldre innewånare". Härigenom är saken för ingen del wederlagd²⁶³, emedan den ena titeln kan vara likaså tillförlitlig,

- 237 Beloe ozero (Ru.)/Valkeajärvi or Valgetjärvi (Fi.) in Vologda region at N60°10'27" E37°40'14". (TS)
 238 The Pečora River (Ru., Komi)/Sane-ro jaxa (Nenets) runs from the Urals to the Pečora Sea at N68°17'25"

E54°25'11". Its length is ca. 1800 km. (TS)

- 239 För [...] gränsen || Den sålunda utstakade gränsen vinner för af Savolotschje || Castrén 1844: För de sålunda utstakade gränserna
 240 tyckes man finna || 1. erhålles jemväl || 2. har man äfven || 3. jemväl
 241 hvari || Castrén 1844: i hvilken
 242 The Ves' was a Baltic Finnic tribe. It is generally accepted that it is equivalent to the Vepsians. Голубева – Кочкуркина 1991; Kotshkurkina 1994; Рябинин 1997: 110–112. (TS)
 243 ej [...] förstås || Castrén 1844: ej kan förstås annat
 244 äro bosatta || Castrén 1844: bo
 245 Bjelosero || samma Sa[volotschje]
 246 Vjatka is the present-day Kirov at N58°36'13" E49°40'0". (TS)
 247 Situated at N57°45'42" E40°57'07". (TS)
 248 samt [...] utsträckt || troligen i fornda tider utsträckt || Castrén 1844: samt i fornda tider utan tvifvel utsträckt
 249 för [...] Wesserna || Castrén 1844: intill Wesserna
 250 Wesserna. || 1. ~ Emellertid f härflyter f Nestors ord intet vidare, än att Savolotschaner bott norr om Wesser. Men nu är det ur andra grunder bevisligt, att sistnämnd folkstam sträckt sig ända till nejderna af Onega sjö. Således skulle borde Savolotschaners område här widtaga || 2. ~ Men genom Nestors || 3. ~ Emellertid följer här af icke på sin höjd, att Wessernas bo<-> intet i afseende å den speciella gränsbestämningen för Savolotschje, och af befintliga ännu för<-> begängliga kan man med säkerhet sluta, att Nestors Wesser sträckt sig ända till Onega.
 251 en || <->

- 252 *Julii* || Julius
- 253 Castrén and Schlözer mean the Italian Renaissance humanist Julius Pomponius Laetus' (Pomponius Sabinus') (1425–1498) commentary on Virgil's works, published originally in 1487–1490 in Rome. Campbell 2003: 442. Catholic Encyclopedia: <http://www.newadvent.org/cathen/08738a.htm>. (TS)
- 254 *Sauolences* || Savolences
- 255 *Permier*. || 1. ~ Wigtigare <-----> i synnerhet || 2. ~ Enligt Nestor k<--> utgör Petschora gr[änsen]—den nordliga gränsen för Savolotschje, och hvilken och denna bestämning har af alla historici blifvit antagen. Schlözer 1802b: 43 quotes Julius Pomponius Sabinus, *Virgilium Commentarii* 8 (1544) p. 50, saying: "Thyle [...] prope glacialis oceani oras habitant siluestres homines Ugari siue Ugri. Scythae quidem sunt, et a caeteris mortalibus semoti: apud eos neque aurum, neque argentum cognoscitur, naque aes; cum proxima gente mercimonia permutant, aut cum *Zauolocensibus*. Sic narrauere mihi, qui ad origines *Tanais* (bei Tula im Moskauer Gouvernement) habitant." According to Lehrberg 1816:33 Sabinus had got his information from travelling Russians in Italy. (TS)
- 256 *den [...] gränsen* || 1. gränsen || 2. den vestra gränsen för Savolotschje || Castrén 1844: den vestra gränsen
- 257 Aron Christian Lehrberg (1770–1813) whose main work *Untersuchungen für Erläuterung der älteren Geschichte Russlands* was published posthumously in 1816, in Russian in 1819. Lehrberg 1816; Wichmann 1913. (TS)
- 258 *och i synnerhet* || 1. och om[fattat] || 2. och således äfv[en]

- 259 *Dvina-floden. [...] hufvudsakligen* ||
 1. Dvina-floden. Denna bestämning stöder sig på följande skäl: 10) ~~Om nam[nda]~~ Finnes en krönika, som bär till titel: ”Om Dvinska innewånare Dvina-flodens bebyg[g]are, som i början kallades Savolotscheskaja Tschud, 2. Förekommer i äldre urkunder någon annan benämning, som möjligen kunde hänföras till Dvina-flodens område. 3. ~~Finnas öfverallt wid Dvina-floden traditioner af Tschud~~ 3. Finnas vid ~~Dvina~~ samma floden ymniga traditioner om en Tschud, likasom 40) de Skandinaviska sagorna bära vittnesbörd om ~~Tschude~~ en Tschudisk stam, boende wid Dvina-floden i det så kallade Bjarmaland. || 2. Dvina-floden. Denna bestämning stöder sig i synnerhet || Castrén 1844: Dvina floden, hufvudsakligen
- The headwaters of the (Severnaja) Dvina (Fi. Vienanjoki) are in Vologda region and it discharges into the sea from an extensive delta area south of Arxangel'sk around N64°45' E40°0'. (TS)
- 260 *Tschud” etc.* || Castrén 1844: Tschud m. m.”
- 261 *Sjögrén [...] Bjarmers.* || Castrén 1844 (probably reformulated by Castrén himself): Att Dvinafloden utgjort medelpunkten för Savolotschanernes område, härflyter äfven ur den ethnographiska ordningen hos Nestor, samt ur Schtschekatows nyss åberopade anförande. Savolotschanernes land sammanfaller följakteligen med de af Skandinaverne så kallade *Bjarmernes*.
- 262 *bewis* || st
- 263 *wederlagd* || bevisad

- 264 *hvarandra*. || ~ Härigenom synes dock Sjögrén ej vilja bestri[da]
- 265 *äfven* || många
- 266 *till bevis* || 1. till att || 2. till bewisande, att Savolotscherne bott || 3. till stöd
- 267 *så [...] område* || 1. så erhålla Sav[olotschanernes] || 2. så kommer Savolotschanernes område att ligga
- 268 *Wesserna* || On[ega]
- 269 *Onega, [...] Petschora* || Onega samt Petschora
- 270 *Enligt [...] utgöra* || 1. I enlighet härmed blir Dvina-f[lodens] || 2. I följe häraf blir Dwina-flodens områd[e] || 3. Enligt denna bestämning kommer Dwina-floden att utgöra || 4. Enligt denna bestämning skulle Dwina-floden att
- 271 *i [...] werket* || också
- 272 *han [...] yttrat* || 1. hans undersökning || 2. han söker endast || 3. och a
- 273 *blott* || endast
- 274 *område* || ~ emellan Onega och Petschora
- 275 *land* || område
- 276 *äfven* || <->
- 277 *inbegripas [...] mening* || inbegripas. Wi kunna här icke upptaga Sjögréns mening till undersökning, ehuru några betänkligheter hos oss oss yppat sig || 2. inbegripas – deremot; det är vårt ändamål tillfyllest
- 278 *här* || för
- 279 *ethnographiskt hafva* || wi en
- 280 *läget [...] Savolotscheskaja* || Saw[olotscheskaja]
- 281 *hos Skandinaverne* || i Skandinaviska sagan
- 282 For a recent analysis of the Bjarmia problematics, see Koskela Vasaru 2014.
- 283 The word *än* added according to Castrén 1844.
- 284 *landet [...] rike* || 1. landet vid Dwina-floden ~~utgjorde~~ utgjort sjelfva centrum af der för Bjarmernas välde ||

som den andra, och begge titlarne i sjelfva werket ej motsäga hvarandra.²⁶⁴ Dessutom eger man äfven²⁶⁵ andra skäl till²⁶⁶ bevis för den mening, att Savolotschaner bott wid Dwina-floden. Om vi endast hålla oss till den ethnographiska ordningen hos *Nestor*, så²⁶⁷ ligger Savolotschanernes område inom redan nämnde emellan *Wesserna*²⁶⁸ wid Bjelosero och Onega,²⁶⁹ folkstammen *Petschora* boende vid Petschora-floden. Enligt²⁷⁰ denna bestämning skulle Dwina-floden utgöra sjelfva centrum för Savolotschanernes område. Detta torde i²⁷¹ sjelfva werket *Sjögrén* ej heller hafva velat bestrida; han²⁷² har endast yttrat, att landet Savolotschje inrymmer wida mer, än blott²⁷³ Savolotschanernes område²⁷⁴ vid Dwina eller att Wessernes land²⁷⁵ wid Bjelosero äfven²⁷⁶ bör under samma namn inbegripas²⁷⁷ – en mening, som här²⁷⁸ hvarken behöfver antagas eller förkastas. Ty det är vårt ändamål tillfyllest att ethnographiskt²⁷⁹ hafva bestämt läget²⁸⁰ för stammen Savolotscheskaja Tschud bakom Wessernes område wid *Bjelosero* och *Onega* eller *bakom* de skogiga nejderna i *Wologda*. Savolotschanernes område sammanfaller följaktligen med de hos²⁸¹ Skandinaverne så kallade *Bjarmers*.²⁸² Ty huru obestämdt gränsorna för Bjarma-riket i de Skandinaviska sagorna [än]²⁸³ äro uppgifna, är det likwäl obestridligt,

2. landet vid Dwina-floden utgjort den mäktigaste d[elen] || 3. landet vid Dwina-floden utgjort den fordnana || 4. landet vid Dwina-floden utgjorde den wigtigaste || 5. att landet vid Dwina-floden utgjorde den förnämsta och wigtigaste || Castrén

att landet²⁸⁴ vid Dvina utgjorde den viktigaste delen af nämnda rike. Det var hit²⁸⁵, Wikingarne styrde sina plundrings-tåg²⁸⁶, här funno²⁸⁷ de ett folk med guld och skatter, till fromma för sig och fromma för sagan.

Härmed²⁸⁸ hoppas jag²⁸⁹ hafva afbördat²⁹⁰ min skyldighet att sjelf²⁹¹ taga och för läsaren meddela kännedom om de ungefärliga²⁹² resultat, hvartill man genom svaga, ofta motsägande²⁹³ och derigenom vils[el]edande historiska bevis trott sig komma²⁹⁴ i afseende på²⁹⁵ läget för²⁹⁶ Savolotschanernes land. Nu skall vårt²⁹⁷ bemödande blifva, att på annan väg söka utreda, om inom omfånget af de nyss²⁹⁸ utstakade gränser²⁹⁹ kan³⁰⁰ finnas spår af³⁰¹ n[å]g[o]n³⁰² tidigare³⁰³ icke-Rysk folk-stam³⁰⁴, och hvilken³⁰⁵ denna varit³⁰⁶. Våra³⁰⁷ källor blifva hufvudsakligen traditionen och alla slags antiquariska lemningar, i synnerhet sådana, som hänföra³⁰⁸ sig till språket.

Om vi till en början låna örat åt traditionen, så är öfverallt wid Dvina-floden och Hvita hafvets³⁰⁹ sydvestra kußt det tal gängse³¹⁰ bland landets närwarande³¹¹ Ryska inbyggare, att här af ålder bodde ett folk, som benämnes *Tschud*, ett³¹² folk, som lefde i hedniskt³¹³ mörker och "följt³¹⁴ i allt sin egen lag".³¹⁵ Ett fredligt slägte hade Tschuderne hufvudsakligen

1844: att landet vid Dvina utgjorde dess viktigaste del

- 285 *hit*, || ju hit, || Castrén 1844: hit
 286 *plundrings-tåg* || plundringståg
 287 *funno* || fann
 288 *Härmed hoppas [...]* || 1. Härmed öf-
 wergår jag till den andra frågan ||

2. Härmed öfvergår jag till den sednare frågan || 3. Härmed öfvergår jag till att utreda, om man af förhanden-warande spår inom de nyss utstakade gränserna || 4. Härmed skrida wi att

- 289 *jag* || 1. ~ || 2. wi
 290 *afbördat* || Castrén 1844: fullgjort
 291 *sjelf [...]* om de || ~ meddela, hvad || Castrén 1844: sjelf taga kännedom och för läsaren uppgifva de
 292 *ungefärliga resultat* || resu[ltater]
 293 *motsägande* || Castrén 1844: hvarandra motsägande
 294 *komma* || Castrén 1844: kunna ~
 295 *på* || Castrén 1844: å
 296 *för* || Castrén 1844: af
 297 *vårt bemödande* || 1. vårt ~ || 2. mitt ~ || Castrén 1844: mitt ändamål
 298 *nyss* || ofvan
 299 *gränser* || Castrén 1844: gränssorna
 300 *kan finnas* || förekomma några || Castrén 1844: kunde finnas
 301 *af* || Castrén 1844: efter
 302 *ngn* || en
 303 *tidigare* || Castrén 1844: tidigare,
 304 *folk-stam* || befolkning
 305 *hvilken* || <->
 306 *varit* || Castrén 1844: i sådant fall varit
 307 *Våra källor* || Castrén 1844: Källorna för denna undersökning
 308 *hänföra sig till* || Castrén 1844: angå
 309 *hafvets* || H[afvets]
 310 *gängse* || allmän
 311 *närwarande [...]* inbyggare || närwarande Rysk befolkning || Castrén 1844: nuvarande invånare
 312 *ett [...]* lefde || ett folk som lefvat || Castrén 1844: ett hedniskt folk, som hette Tschud, lefde
 313 *hedniskt mörker* || 1. hedniskt o<---> i hela sitt || 2. hedniskt följt sin
 314 *"följt* || Castrén 1844: "följde
 315 *lag". [...]* slägte || Castrén 1844: lag." Af naturen ett fredligt slägte

- 316 *boskapsskötsel*. [...] *woro* || Castrén 1844: boskapsskötsel, men derjemte varit
- 317 *allt* || annat
- 318 *erfordrat* || Castrén 1844: erfordrar
- 319 *högre* || konstn[ärlig]
- 320 *Tschuderne* || Castrén 1844: de
- 321 *nejder*. [...] *högtbelägna* || Castrén 1844: nejder samt uppbyggt sina hus på kullar och andra högtbelägna
- 322 *hafva* || Castrén 1844: hade
- 323 *Tschuderna* [...] *såsom* || Castrén 1844: Föröfrigt skildras Tschuderne såsom
- 324 *äfven* [...] *warit* || Castrén 1844: äfvenså skola deras kor, hästar och annan boskap hafva varit
- 325 *deras* || Castrén 1844: Tschudernes
- 326 *men* || 1. dem || 2. som
- 327 *dylika* | <->
- 328 *blifvit nedlaggda* || blifvit af Tschuderna ~ || Castrén 1844: äro nedlaggda
- 329 *bosatta* || Castrén 1844: boende
- 330 *närwarande* || Castrén 1844: nuvarande
- 331 *bodde* || Castrén 1844: ~ ock
- 332 *handel*; [...] *de* || handel; här funnos || Castrén 1844: handel och hade
- 333 *De* [...] *fästen* || För att möta Novgorodernes förnyade anfall, hade de uppbyggt flere fästen
- 334 *Till slut* || Castrén 1844: Slutligen
- 335 *likwäl* || dock
- 336 *besegrade* [...] *qvarstadnade* || besegrade; somliga qvarstadnade, andra || Castrén 1844: besegrade, hvarefter somlige flydde undan, men andre qvarstadnade
- 337 Change in the footnote: ganska || a[llmänna]
- 338 *sammansmälte* || sammanbland[ades]

sysselsatt sig med åkerbruk och boskapsskötsel.³¹⁶ Derjemte woro de väl förfarna i smidarbeten och allt³¹⁷ sådant, som erfordrat³¹⁸ en högre³¹⁹ grad af fyndighet. Wid Dwina berättas Tschuderne³²⁰ hafva bott tillsamman i byar, men öfwerhufvud skola de älskat enstaka nejder.³²¹ Sina hus hafva de uppbyggt på kullar och högtbelägna ställen. Till och med för sina döda hafva³²² de till hvilo-stad utsett någon upphöjare plats. Tschuderna³²³ skildras, såsom ett starkt och resligt folk; äfven³²⁴ deras hästar, kor och annan boskap skall warit af en owanlig storlek. Omätliga woro deras³²⁵ skatter, men de³²⁶ nedgrofvo dem vanligtvis i jorden och läto dem blifva der liggande. Hwarest dylika³²⁷ skatter blifvit³²⁸ nedlaggda, der brinner nu understundom i nattens mörker en ljus låga.^{xiv} Tschuderne woro talrika³²⁹ wid det närwarande³³⁰ Cholmogor. Här bodde³³¹ deras Knäser; här drefwo de en stark handel;³³² här hade de ett tempel och en offerplats. De³³³ blefvo ofta anfallna af Novgoroder och hade till sitt försvar uppbyggt fästen och förskansningar. Till³³⁴ slut blefvo de likwäl³³⁵ besegrade;³³⁶

xiv. [S]amma tradition förekommer i Finland om de så kallade *Aarnin haudat*.

somliga flydde^{xv} 337, andra qvarstadnade, antogo Christendomen och sammansmälte³³⁸ med landets nya invånare.³³⁹

Så ljuder³⁴⁰ det Tschudiska minnet vid Dvina, med³⁴¹ förbigående af en mängd local-traditioner, som³⁴² ännu här och der fortleva, men wanligtvis iklädt [sig] mythens drägt. Den sakkunnige inser, att många³⁴³ bland³⁴⁴ de anförda ega³⁴⁵ sin tillämpning på Finnarne. Af naturen arbetsamma och idoga hafva de i alla tider ällskat åkerbruk och boskapskötsel, samt³⁴⁶ så wäl genom denna egenskap, som genom sin sega kraft, sitt envisa och ihärdiga lynne³⁴⁷ af alla nationer varit de mest tjenliga till att kufva den nordiska naturens djupa³⁴⁸ vildhet.³⁴⁹ – De gamla Tschudernes skicklighet i smide är äfven frejdad i den Skandinaviska sagan, ja Finnarnes egna episka sånger röra sig mest kring smedar, fyndige och wise män – Sin håg att bo i enstaka gårdar, på högt belägna platser, hafva Finnarne ännu i dag bibehållit³⁵⁰. – Traditionen om Tschudernes rikedom samt deras säd att nedlägga sina skatter i jorden öfverensstämmer åter med den

xv. Vid Dvina har jag ej hört den annorstädes ganska allmänna tradition, att Tschuderne vid Ryssarnes ankomst begrafwit sig under höga berg.

- 339 See also Castrén's description of Xolmogor in 1842 in his travel account of 1841–1844 in a later volume of this series.
- 340 *ljuder* || Castrén 1844: beskaffadt fortlevver
- 341 *med [...] local-traditioner* || med förbigående af en oändlig mängd ~ || Castrén 1844: om man förbigår en mängd lokaltraditioner
- 342 *som [...] drägt* || som här och der ännu ~ || Castrén 1844: hvilka iklädt sig en mera mythisk drägt
- 343 *många* || fle[re]
- 344 *bland* || Castrén 1844: ibland
- 345 *ega sin tillämpning* || Castrén 1844: kunna lämpas
- 346 *samt [...] egenskap* || samt just genom denna egenskap || Castrén 1844: samt såväl derigenom
- 347 *lynne* || s<->
- 348 *djupa vildhet* || Castrén 1844: vildhet
- 349 On the history and construction of the basic myths of Finnishness, see Upton 1999. Castrén writes similarly also in his travel account of 1841–1844. See his travels in this series. (TS)
- 350 Settlement on smallholder farms, based on slash-and-burn agriculture, was preserved in eastern Finland until the 19th century, but in western Finland, with the advent of field cultivation, people lived in villages no later than the Middle Ages. The fields of a village were divided according to the open-field system and the villages were split from late 18th century onwards in connection with the Great Partition of land. Jutikkala 1980: 184–188; Soininen 1980a; Soininen 1980b: 402–404; Raninen – Wessman 2015: 310–311; Haggrén 2015: 410, 464; Vuorela 1998 (1975): 141–147. (TS)

- 351 *äro* || Castrén 1844: ~ dock
 352 *helgedomen* || Afguda-temp[let] || Castrén 1844: helgedom
 353 o. s. v. || ~ Anmärknin[gar]
 354 The Bjarmians were said to have worshipped a deity called *Jomali/Jomala/Jumala*. A description of Cholmogor and Arxangel'sk in the late 17th century, Ясински – Овсянников 1998: 173–175. About Bjarmians in historical sources, see Koskela Vasaru 2014: 199–204. (TS)
 355 *Sjelfva [...] har* || 1. Stället har ännu || 2. <->
 356 *i [...] helgd* || Castrén 1844: i helgd
 357 *plats, slätt* || Castrén 1844: slätt
 358 See also Castrén's notebook of 1842–1843 among his travels in this series.
 359 *i* || wid
 360 The village Vavčuga is situated on the Dvina River at N64°13'38" E41°55'36". (TS)
 361 *sägas [...] spår* || skola för d[et]
 362 *uppvisa* || efter
 363 Even up to the present day, no large amount of Late Iron Age remains has been discovered on the northern coast of Russia. There are, however, some settlements and silver hoards known, and they show connections with southernmore Karelia. For a recent summary of the finds, see Koskela Vasaru 2014: 207–211. (TS)
 364 *sig. Alla* || Castrén 1844: sig, utan alla
 365 *detta* || Castrén 1844: det
 366 1. *Finna* || Castrén 1844: För det första finnas
 367 *äfven denna* || Castrén 1844: denna
 368 *munarter. 2.* || Castrén 1844: munarter; för det andra
 369 *ur* || ifrån
 370 *hvarken kunna* || ej k[unna]

Skandinaviska sagans vittnesbörd. Öfwerensstämmande äro³⁵¹ de ömsesidiga berättelserna om Cholmogor, dess genom handel vunna välmakt, helgedomen³⁵² o. s. v.³⁵³ Beklagligtvis kunna dock wid sjelfva Cholmogor ej några bestämmande traditioner om den ryktbara helgedomen uppdragas.³⁵⁴ Här omtalas allenast en begravningsplats, som skall hafva varit belägen på den midt emot Cholmogor belägna ön Kurostroff. Sjelfva³⁵⁵ stället har bibehållit sig i folkets minne och skall ännu hållas i³⁵⁶ någon slags helgd hos Cholmogors och de närgränsande byarnes befolkning. Det är en öppen, aflång plats,³⁵⁷ slätt, omgifwen af en åldrig furu-skog.³⁵⁸ – Likaså hör man wid Cholmogor sägner om befästade ställen, som Tschuderne skola haft i³⁵⁹ *Kurtsevka* posaden och byn *Wavtschuga*³⁶⁰, men äfven af dem sägas³⁶¹ inga spår numera vara synliga. Öfwerhufvud låta ej wid nedra Dvina några Tschudiska minnesmärken uppvisa³⁶² sig.³⁶³ Alla³⁶⁴ här tillgängliga spår efter Tschuderna hänföra sig till språket, och detta³⁶⁵ på tvåfalldigt sätt: 1. Finnas³⁶⁶ i den Archangelska dialekten af Ryskan många från Finskan lånade ord och talesätt, hvaregenom äfven³⁶⁷ denna dialekt skiljer sig från andra Ryska munarter. 2.³⁶⁸ Låta åtskilliga ortsnamn ur³⁶⁹ Finskan härleda sig. – Bland de lånade orden vilja wi allenast upptaga sådana, som obestriddligt äro af Finsk upprinnelse och derföre

hvarken³⁷⁰ kunna förklaras vara af Finnarne lånade ur Ryskan, eller ur Syrjänskan inkomna i Ryska språket. Antalet af sådana ord är ganska betydligt, men det³⁷¹ är för vårt ändamål tillfyllest att anföra några de vanliga förekommade. De³⁷² äro: *maksa* (F[inska] *maksa*³⁷³), lefver; *salmma* (F. *salmi*), sund; *lachta* (F. *lahti*), wik; *taibal* (F. *taiwal*,³⁷⁴ *taipale*), en öde skogswäg; *mjanda* (F. *mänty*), gran, granskog; *satulje*, skygd emot vinden (af *sa*, *bakom*³⁷⁵, och *tuuli*, vind); *witsa* (F. *witsa*³⁷⁶), spö; *rosga* (F. *ruoska*), piske; *schalga* (F. *selkä*), tjock, vidsträckt skog; *nora* (F. *nori*), råfgrop; *kalgi* (F. *kalhu*), skida; *loch* (F. *lohi*), wraklax; *suvoj*, djupt ställe,³⁷⁷ farvatten (af³⁷⁸ det Finska: *sywä*, djup; *lapa*, fot, tass (F.³⁷⁹ *lapa*, fram-bog); *lapota*, spade (F. *lapio*); *palenina*, förbrändt ställe (af³⁸⁰ det Finska ordet: *palan*, jag brinner); *djedjina*, fäster, (F. *täti*, dim[inutiv])³⁸¹ *tätinen*, Russ. *тётка*); *putschka*, chærophyllum sylvestre, (F. *putki*); *morda*, mjärda (F. *merta*); *puutajus*³⁸², fästna,³⁸³ invecklas (F. *puutun*) o. s. v.³⁸⁴ – Att dessa och andra likartade ord ej inkommit i språket genom en blott yttre³⁸⁵ beröring emellan Ryssar och Karelare, bevisas genom den anmärkningsvärda omständighet, att några bland dem ej³⁸⁶ äro i bruk i³⁸⁷ neiden af Archangel³⁸⁸, men deremot förekomma i det från Karelens widt skilda³⁸⁹ Mesenska³⁹⁰ landet. Emellertid³⁹¹ hvilat ej härpå hufvud-bewiset för

- 371 *det* [...] *tillfyllest* || *wi wilja endast upptaga*
 372 *De äro* || *Hit hör*
 373 *maksa* || Castrén 1844: äfvenså *maksa*
 374 *taiwal, taipale* || Castrén 1844: *taival* ell. *taipale*
 375 *bakom*, || *emot* || Castrén 1844: ~
 376 *witsa* || Castrén 1844: *likaså*
 377 *ställe, farvatten* || Castrén 1844: *ställe* eller *farvatten*
 378 (af [...] *djup* || Castrén 1844: (F. *sywä*, *djup*)
 379 *F.* || af *det F.*
 380 af [...] *brinner* || Castrén 1844: F. *palan* ut, *brunnen*
 381 *dim. [...] mëmka*) || Castrén 1844: *dimin. tätinen*, *som annars i Ryskan heter mëmka*
 382 *puutajus* || Castrén 1844: *putajus*
 383 *fastna, invecklas* || Castrén 1844: *jag invecklas, fastnar*
 384 Most notably, Kalima (1919), Koževatova (Кожеватова 1997) and Myznikov (Мызников 2004) provide well-founded treatments of the words belonging to this lexical stock. Koževatova (1997) has convincingly argued that the joint lexical layer of Finnic, Komi and northern Russian dialects is typically loaned from Finnic to Russian and from Russian dialects to Komi. In addition to that, there is an older layer of lexicon loaned from Finnic to Komi, and quite probably, even to Udmurt (Saarikivi forthcoming), but Castrén does not mention words belonging to this layer.

The modern etymological studies still consider many of those words mentioned by Castrén as Finnic substrate borrowings in Russian dialects, among them *макса* ‘fish liver’ (~ Finnic **maksa* ‘liver’); *салма* ‘strait; narrows’

(~ Finnic **salme* 'id.'): *лахта* 'bay; flood meadow by a bay' (variant, *лохта* ~ Finnic **lahte-* < **lakte* 'bay', cf. Saarikivi 2007: 84); *май-бола* 'forest road; pathway through a forest' (variant *майбала* ~ Finnic **taipale* 'pathway; isthmus'); *мянда* 'spruce' (~ Finnic **mäntu* 'id.'): *затувье* 'shelter from the wind' (derived from Finnic **tuule-* 'wind'); *вичка* 'wicker, cane' (~ Finnic **vicsa* 'id.'): *шалга* *šalga* 'high forestland' (~ Finnic **selkä* 'elevated ridge of land', borrowed also as *сельга*, *щелья*, cf. Saarikivi 2007: 84); *калги* 'skates' (~ Eastern Finnic *kalhut* 'skates or skis'); *лох* 'spawning salmon' (~ Finnic **lohe-* 'salmon'); *морда* (variants *мёрда*, *мерда*) 'seine net' (~ Finnic **merta* 'id.'): *пучка* (variant *пучок*) 'Heracleum sibiricum', (~ Finnic

**putke* < **pučke* 'Angelica Archangelica, Aegopodium podagraria, and other plants with hollow stalk'). The word *сувоӧ* is polysemic, but the semantics pointed out by Castrén might well be Finnic in origin, although probably connected with the Fi. *suvento* 'stream pool; quiet waters', and not directly to *syvä* 'deep.' These, in turn, are likely interconnected in some complex way (cf. Itkonen 1982). The toponym *Маймакса*, most likely, represents a Finnic historical derivation (or a modern stem type) with the suffixal *-ks-* (cf. *johdos* : *johdokse* 'derive' from *johta-* 'lead'), but the stem cannot be identified with certainty.

Of the words mentioned by Castrén, some may be of Indo-European origin. *Паленина* is a

derivation from *нал* ‘burnt-over clearing; burnt place’ that, in turn, has been considered an IE word by Vasmer, for instance, who considers it a retrogradal derivation from *палить* ‘ignite’. Myznikov (2004), in turn, considers the word *нал* that has many different suffixal variants as a Finnic borrowing from Fi. *palo*, at least in a number of cases. Russian *пана* has a set of cognates both in the Indo-European languages, and so has the Finnish *lapa*. The relationship between these words is not entirely clear. It is, however, quite dubious whether the Russian dialectal word can be considered a Finnic borrowing. *Путать(ся)* ‘to mix up, tangle, confuse’, is likely of Slavic origin, since it is present also in Serbian, and the Finnic *puuttu-* ‘touch’, can

better be analyzed as a Slavic borrowing (the new etymology here to be treated more carefully treated in a later publication). *Дедина* ‘aunt’, can be considered a Slavic derivation of *дед* ‘uncle’.

The other toponyms mentioned by Castrén in this passage cannot be given an etymology. (JS)

- 385 *yttre* || Castrén 1844: tillfällig
 386 *ej [...] bruk* || Castrén 1844: ej brukas
 387 *i* || wid
 388 *Archangel* || Castrén 1844: Archangelsk
 389 *skilda* || Castrén 1844: aflägsna
 390 The village of Mezen' is situated in Arxangel'sk region at N65°50'44" E44°14'34". (TS)
 391 *Emellertid [...] landet.* || Emellertid är det ej härpå som hufvudbeviset för Tschudernes vistelse i landet grundar sig.

- 392 *byarne ega* || Castrén 1844: byarna hafva
- 393 *tvenne [...] namn* || Castrén 1844: två namn
- 394 *Det [...] blott i* || Castrén 1844: Den Ryska benämningen gäller naturligtvis i officiellt afseende, den Finska deremot har kvarblifvit i
- 395 *dylika Ortsnamn* || 1. sådana ortsnamn[mn] || 2. dylika ifrån Finskan
- 396 *skull [...] anföra* || Castrén 1844: skull, anföra
- 397 Preposition added Castrén 1844.
- 398 *Hit [...] Koida* || Castrén 1844: *Koida*
- 399 Changes in the footnote:
förekomma || äro
Då i [...] bifogas || Castrén 1844: Emedan i Ryskan ljudet *jo* är sällsynt uti början af ord, och ändelsen *ki* alldrig förekommer, öfvergår *joki* till *juga*, hvars första stafvelse *ju* i många flodnamn försvinner, och den sednare *ga*, eller för välljudets skull *nga*, bifogas
- 400 *Ishma* || Castrén 1844: *Ischma*
 The editor of *Suomi* (Castrén 1844) without exception changed the form *Ishma* used by Castrén to *Ischma*. It seems, however, that Castrén followed the German transcription conventions and used *sh* to mean the sound ж (ž), and *sch* to mean ш (š). Cf. later the change *Pishma* > *Pischma*, but also *Paloshelskaja* > *Paloschelskaja* and *shelja* > *schelja*. (TS)
- 401 *ö*; || ~ *maimaks* (by), af *mae*
- 402 *insjö* || sj[ö]
- 403 *ma* || Castrén 1844: *maa*,
- 404 *sjö-holmar*; || ~ *Sumosero* (sjö), en dimfull sjö, af *sumu*, dimma och *ozepe*, sjö; *Palosero*, *Palovo*, förbrända ställen, af *palan*, brinna; || Castrén 1844: *sjöholmar*;

Tschudernas tillvaro i landet. Af största vigt äro i detta afseende Finska benämningar på särskildta orter, såsom floder, sjöar, byar o. s. v. Bland byarne³⁹² ega dock de flesta tvenne³⁹³ särskildta namn, det ena af Ryskt, det andra af Finskt ursprung. Det³⁹⁴ Ryska är officiellt gällande, det Finska höres blott i folkets mun och är uppenbart i försvinnande. Antalet af dylika³⁹⁵ ortsnamn är så betydligt, att wi här blott för exempels skull³⁹⁶ kunna anföra några [af]³⁹⁷ de lättast härledda. Hit³⁹⁸ höra: *Koida* (by) och *Koidosero*, sjö, af *koi-to*, eländig (ozepe, sjö); *Mudjuga*, af *muta* och *joki*^{xvi} 399, grumlig elf; *Kuja* (å), tåg; [*Ljapa* (å), framkog, *Ishma*⁴⁰⁰ (by), stort land, af *iso*, stor och *maa*, jord, land, *Kägoštroff* (ö), sammansatt af *käki*, gök och det Ryska ordet *оцпоев*, ö;⁴⁰¹ *Lodma* (insjö⁴⁰², flod och by), af *luoto*, holme och *ma[a]*⁴⁰³ land, ett land rikt på skogs- eller sjöholmar;⁴⁰⁴ *Ljavla* (strid flod), af *laulan*, sjunga;⁴⁰⁵ *Maimaks* (by) af *mae* (?) lake,⁴⁰⁶ och *maksa*, lever; *Chavragorje*⁴⁰⁷ (by) af *kaura*, hafra och *zopa*, berg; *Uima* (ett smalt sund), simning⁴⁰⁸, af *uin*, simma; *Kaskogorskaja* (by) af *kaski*, sved, och

xvi. Då i Ryskan hvarken ljudet *jo*, eller ändelsen *ki* förekomma, öfvergår *joki* till *juga*. Stundom försvinner i ortsnamn första stafvelsen, och blott *ga* eller för välljudets skull *-nga* bifogas hufvudordet, t. ex. *Onega*, *Pinega*, *Schelenga*, *Pokschenga* o. s. v.

zopa, berg; *Sjusemska* (by) af *susi*, varg och *maa*, land; *Pyrnavolok* l. *pyryniemi* (det ursprungliga namnet på Archangelsk), af *pyry*, oväder och *наволокъ*,⁴⁰⁹ udde, niemi; *Dvina* (flod) af *wiena*, lugn, stilla o. s. v. Wid Cholmogor är antalet af dylika ortsnamn jemförelsevis mindre, hvilket sannolikt är en följd af Ryssarnes tidigare colonisation i denna af gammalt odlade nejd.⁴¹⁰ Likväl förekomma här: *Palosero* och *Palovo*, förbrända ställen, af *palan*, brinna, *palo*, brand, skogsbrand; *Selgosero*, af *selkä*, rygg, ås; *Raudogorka*,⁴¹¹ af *rauta*, jern och *горька*, litet berg;⁴¹² *Povoj* (å), af *povi*, barm, det inre,⁴¹³ och *oja*, bäck; *Maglas* (å), af *mahla*, mjöd⁴¹⁴; *Pinekscha* (å⁴¹⁵) och *Pingischma* (by)⁴¹⁶ af *pieni*, liten, *Schelenga* (å) af *silja*, slät, jemn och *joki*; *Sija* (by) af *sia*, ställe; *Kovosero* (sjö) af *kova*, hård, svår; *Kaleschkaja* (by) af *kala*, fisk. Namnet⁴¹⁷ *Cholmogor* härleder *Karamsin* af det Finska ordet *kolme*, tre. Derivationen har af Historici ej blifvit godkänd; men ur en philologisk synpunkt förtjenar den dock nogare behjertas.⁴¹⁸ Det tyckes, såsom skulle de Finska räkneorden legat till grund wid benämningen af de omvexlande föremål⁴¹⁹, som omgifva staden Cholmogor. Här⁴²⁰ finnes en holme, benämnd *Uchtostroff*⁴²¹, som kan härledas ur det Finska: *yksi*, eg[entligen] *yhte*, Gen[itiv]⁴²² *yhden*; en⁴²³ bäck: *toinokurja*, af *toinen*, en annan, den andra; holmen *Cholmogor* (hos allmogon *Kolmogor*), af

- 405 *sjunga*; || ~ Saloskoje, sjö; *Совка*, flod; *Tjulda* (flod och sjö), af *tulen*, *tulla* (*tulta*), komma. || Castrén 1844: jag sjunger;
- 406 *mae* (?) lake, || Castrén 1844: *mae*, lake
- 407 *Chavragorje* || X[аврагорье]
- 408 *simning* || af u[in]
- 409 *наволокъ*, [...] *niemi* || Castrén 1844: *наволокъ* eller *niemi*, udde
- 410 Castrén wrote in the margin here: *uks'enga Petschgorskaja* without denoting their intended location in the text.
- 411 *Raudogorka*, || *Raudogorka* (by), || Castrén 1844: Ravdagorka
- 412 *berg*; || ~ *Kurostroff* och *Kuropoln* (byar), af *kuro*, bäck och samt *островъ*, ö, och *поле*, fält;
- 413 *barm*, *det inre* || Castrén 1844: barm
- 414 *mjöd* || Castrén 1844: björklake
- 415 *å* || fl[od]
- 416 *Pingischma* (by) || Castrén 1844: *Pengischma* (by),
- 417 *Namnet* [...] *Karamsin* || Castrén 1844: Dessutom härleder *Karamsin* sjelfva namnet *Cholmogor*
- 418 *behjertas*. [...] *tyckes* || Castrén 1844: att behjertas. Ty det tyckes
- 419 *föremål* || Castrén 1844: naturföremål
- 420 *Här finnes* || Castrén 1844: Sålunda finnes der
- 421 *Uchtostroff* || Y[хтоостровъ]
- 422 *Gen*. || Castrén 1844: genit.
- 423 *en* [...] *toinokurja* || Castrén 1844: vidare bäcken *Toinokurja*

- 424 *benämnas*: || Castrén 1844: heter
 425 *flyter* || Castrén 1844: ~ ock
 426 *benämnd* || Castrén 1844: vid namn
 427 (*beslägtadt [...] mera*) || Castrén 1844, as footnote: Detta ord är beslägtadt med de Finska *eno* och *enempi*, mera
 428 *derivationer* || härledninggar
 429 *lättare* || med mindre
 430 *belägen* || som
 431 *Ordet [...] joki*. || Castrén 1844: Ordet *Pinega*, som i Finskan skulle heta *pieni joki*, betyder en *liten flod*.
 432 *sjelft [...] liten*; || Castrén 1844: sjelf icke liten,
 433 *det* || Castrén 1844: den
 434 *hon* || Castrén 1844: *Pinega*
 435 (*se ofvan*) || Castrén 1844: (af *una*, se ofvan),
 436 *sten-hölster* || hols [= hölster]
 437 Mscr.: tall. Corrected in Castrén 1844.
 438 *Piriniemskaja [...] niemi* || *Pirinjemskaja* (by), af *pyry* yrväder
 439 *Waltegorskaja [...] zopa*; || ~ Petschgor || Castrén 1844: *Valtegorskaja*, af *valta*, stor, mäktig;
 440 *stor* || makt [= mäktig]
 441 (*by [...] strid*) || (by, *tora* || Castrén 1844: (by, stridsudden), af *tora* strid
 442 *gömsälle och zopa* || Castrén 1844: gömsälle
 443 *Pirtti [...] ozepe*, || Castrén 1844: *pirtti* stuga, pörte;
 444 *Kavra* || *Кава*
 445 Mscr.: *Kaskoniemiskaja*.
 446 *sumu [...] Salashkoje* || Castrén 1844: *sumu* dimma; *Salaskoje*
 447 *några* || Castrén 1844: äfven ~
 448 Here, Castrén provides both correct and incorrect etymologies for many central substrate toponyms of the Dvina basin and nearby regions. Among the likely correct ones are (actual Russian forms given) *Mudjuga* ‘muddy

kolme; en annan holme, som benämnas:⁴²⁴ *Njaljestroff*, af *neljä*, fyra. Wid Cholmogor flyter⁴²⁵ en gren af *Dwina*, benämnd⁴²⁶ *Unogra*, som lämpligen kan härledas ur det Syrjänskt-Permska ordet *una* (beslägtadt⁴²⁷ med det Finska, *eno* och *enempi*, mera) *mycken* och det Ryska *zopa*, berg. Men för att ej genom härdragna derivationer⁴²⁸ inveckla och fördunkla saken, må wi uppsöka ortsnamn, hvilka lättare⁴²⁹ låta härleda sig ur Finskan. Sådana erbjuda sig i mängd, om vi från Cholmogorska kretsen förflytta oss till den *Pinegska*, belägen⁴³⁰ wid *Pinega*, en af *Dvinas* bifloder. Ordet⁴³¹ *Pinega* betyder i Finskan en *liten flod* af *pieni joki*. Floden är wäl i sig sjelft⁴³² icke liten; men vid sidan af det⁴³³ mäktiga *Dwina* erbjuder hon⁴³⁴ en föga imponerande anblick. För öfrigt torde flodens benämning hufvudsakligen afse dess egenskap af biflod, likasom å andra sidan med *Onega*, som ursprungligen betyder en *stor flod* (se⁴³⁵ ofvan) wanligen blott betecknas: en *moder-flod* (*eno-joki*). För öfrigt finnas här: *Sojala* (by), af *suoja*, skygd och den Finska ortsåndelsen *la*; *Surminskaja* (by), af *surma*, förderf, med en Rysk adjectiv-ändelse; *Ketorowa*, af *keto*, fält, och *rova*, *sten-hölster*⁴³⁶; *Suloniemskaja*, af *sula*, öppen, odlad och *niemi*, udde; *Marjegorskaja* (by, *Marja-waara*), af *marja*, bär och *ropa*; *Kargoniemskaja* (by), af *karhu*, björn, eller *karkaan*, rymma, och *niemi*; *Kusonjemskaja* (by) af *kuusi*,

[gran]⁴³⁷ och *niemi*; *Kurachtinskaja* (by) af *kura*, gytta, smuts och *ahdet*, backe; *Piriniemskaja*⁴³⁸ (by) af *pyry*, yrwäder och *niemi*; *Waltegorskaja*⁴³⁹ (by) af *walta*, *štor*⁴⁴⁰, mäktig och ropa; *Toroniemskaja* (by⁴⁴¹, *štridsudden*) af *tora*, *štrid* och *niemi*; *Leipopalskaja* (by), af *leipä*, bröd och *pala*, stycke; *Piljegorskaja* (by) af *piilo*, gömställe⁴⁴² och ropa; *Pertosero* (sjö), af *Pirtti*⁴⁴³, pörte och *ozepe*, *Kavra*⁴⁴⁴ (flod) af *kaura* (hafre); [*Kaskoniemskaja*]⁴⁴⁵ (by) af *kaski*, sved och *niemi*; *Olkinskaja* (by), af *olki*, halm; *Sumosero* (sjö), af *sumu*⁴⁴⁶, dimma och *ozepe*; *Salashkoje* (sjö), af *sala*, hemlig; *Sotka* (flod) af *sotka*, and o. s. v. Både i Pinegska och andra kretsar af Archangelska Guvernementet förekomma några⁴⁴⁷ af *Tschud* härledda Ortsnamn, t. ex. *Tschuchtsnjemi*, *Tschuschela*, *Tschuschepalskaja*, m. fl.⁴⁴⁸ Ytterligare finna wi i nejden af Pinega ett slags döda⁴⁴⁹ minnesmärken – stenrösen, som af Ryssarne kallas *kurganer*; de⁴⁵⁰ sägas⁴⁵¹ vara Tschudernes grafvar och⁴⁵² innehålla fördolda skatter. Sådana skola anträffas å flere orter, men⁴⁵³ i största mängd vid *Waldakurja*⁴⁵⁴, en by nära Pinega⁴⁵⁵. Invid⁴⁵⁶ sjelfva staden finnes⁴⁵⁷ en jordvall (городокъ), som äfven anses wara ett minne efter Tschuderne. Wallen, som lik en holme höjer sig midt på en vidsträckt slätt, är⁴⁵⁸ omkring 30 fot hög, försedd med branta väggar och omgifve[n]⁴⁵⁹ af några konstgjorda grafvar. En

river', *Kaskogorskaja* 'burnt clearing hill', *Selgozero* 'open water [lit. back] lake', *Palozero*, *Palovo* 'burnt land/burnt land lake', *Ravdogorka* 'iron hill', *Kuzonem'* 'spruce promontory', *Pertozero* 'cabin lake', *Kaskonemskaja* 'burnt clearing promontory', *Sotka* 'wild duck (river)', *Šulonem'* 'open (not having an ice cover) promontory'. *Onega* is indeed a 'big river', but likely not Finnic but rather of Saami or some other substrate. Some of the aforementioned places I have had an opportunity to investigate myself with the help of local informants. Thus, *Sotka* River is indeed a place for nesting of waterbirds, and it has been used for egg collecting. *Šulonem'* is indeed a promontory from which water continuously flows due to small springs on the shore.

Many place names are incorrectly interpreted by Castrén, but can now be given their most likely etymologies, namely the following: *Lodma* from Finnic *lotma* 'low-lying moist land', *Ljavlja* from *läyli* 'heavy, arduous', *Sjuzemskij* from Russian dialectal *sjuzem* 'forest or bogland', this, in turn, a related with Finnic *sysmä* 'deep forest', *Valtegorskaja* from a personal name component *-valta* 'big, great, powerful' and *Kavra* from *käyrä* 'crooked, curved'.

Some other toponyms can be etymologized slightly less unambiguously. The component *-pala* occurring in many substrate toponyms can be identified as a particle pointing to settlements. It likely represents either the present Finnic **pola* 'half; locality' (from which **pooli* through a vowel

lengthening, see Aikio 2015, the earlier comparison with Hungarian *falú*, with the assumption of the PU **palwa* ‘village’, is likely to be rejected, because it is based on erroneous comparison by Kalima, cf. Саарикиви 2003). *Unogra* is, quite likely, a ‘big lake’, from *una* ‘big’ and formant *-gra*, used in lake names, but it is not entirely clear from which language the name ultimately derives (Матвеев 2002). *Ujma* is, quite probably, from the same personal name element as the Eastern Finnic surname *Uimonen*, and several Finnish toponyms, probably connected to the literary Finnish *huima* ‘reckless, adventurous’. *Uhtostrov* is likely a toponym

pointing a pathway between water basins, and related to many similar names in Finland, Karelia and elsewhere. It can be proposed that the name derives from the Uralic **ukti* ‘way; road; passage’ that is preserved as an appellative in the Ugric languages, but occurs in toponyms in a large area. *Čuxčēnema*, *Čušela* and *Čučepalskaja* are likely from different lexemes. *Čuhčēnema* could be connected with the (Northern) Saami *Čukcá* (< Proto-Saami *čukce*) ‘capercaillie, *Tetrao urogallus*’, and Komi *čukci* ‘id’. The fact that a similar word for ‘capercaillie’ has also existed in the substrate languages of Dvina basin is corroborated by the existence of a

Russian dialectal *čuhar* ‘male capercaillie’. *Čušepalskaja* and *Čušela* are oikonyms and, most likely derived from a component used in personal names. Matveev (Matвеев 2001) proposes that *Čuče-* derives from PU **čecä* ‘uncle’ and this might indeed be the case taking into account that one of the central constituents of the *Čučepala* village chain is the *Setala* village (cf. Fi. *setä* ‘uncle’). *Sojala* would seem to be a Finnic settlement name based on a personal name stem that also occurs in numerous Finnish homestead names *Suojala* and the surname *Suojanen*. The appellative origin of the name stem is not known. (JS)

- 449 *döda* [...] *stenrösen* || Castrén 1844: liflösa minnesmärken, nemligen *stenrösen*
 450 *de* || *saga* [= *säga*] s
 451 *kurganer*; *de sägas* || Castrén 1844: *kurganer* och påstås
 452 *och* || Castrén 1844: samt
 453 *men* || 1. bla[nd] || 2. som
 454 *Valdokur'e* is a village at N64°37'33" E43°23'12". (TS)
 455 *Pinega* || *staden* ~
 Pinega is situated on the eponymous river at N64°41'53" E43°23'40". (TS)
 456 *Invid* || *Tätt*
 457 *finnes* || ~ *äfven*
 458 *är* || *ej*
 459 Mscr.: *omgifver*

- 460 *uppför* || me
 461 *stiger* || kan komma
 462 *ofvanpå* || Castrén 1844: upp på
 463 The Finnish archaeologist A.M. Tallgren excavated some prehistoric remains in the Valdokur'e region in 1909 while collecting material for his doctoral dissertation on the Chalcolithic and Bronze Age in northwestern Russia. Tallgren dug in Vajmuše and Šenkursk and visited also Šardonemskoe, Kuškopole and Valdokur'e. It was two Iron Age gorodiščas or castles and one dwelling-site of the same period that he excavated. The finds were sparse and difficult to date precisely (KM 5384:1–30). Salminen 2003b: 123–125. (TS)
 464 *synnerhet* || d[en]
 465 *skedd* || bebl[andning]
 466 *innewånare* || Castrén 1844: invånare
 467 *många* || Castrén 1844: några
 468 *ifrån de gamla* || Castrén 1844: från de gamle
 469 Slash-and-burn agriculture was widespread in different parts of the world and was still in use in some parts of northern Russia around 1900. Porridges were not unknown in Russia either and, moreover, different pies of Russian origin were widely known in eastern Finland. Furthermore, midsummer fires have been burnt in the Slavonic world. In the case of beer-brewing traditions, there was a technological difference between Finland and Russia in the early 19th century. In Finland, a primitive lautertun was used, but in northern Russia a tripod drainage vessel adopted from European industrial-scale breweries was already commonly in use in the countryside. The more modern vessel replaced the older

af väggarne består af trenne afsattser, uppför⁴⁶⁰ hvilka man stiger⁴⁶¹ ofvanpå⁴⁶² wallen. Något närmare kunde jag för årstidens skull ej undersöka denna märkvärdiga fornlemning, hvarwid för öfrigt inga historiska minnen woro fästade.⁴⁶³

I fråga om Tschudiska spår kunna vi ej underlåta att ännu widröra tvenne wigtiga omständigheter. Så väl i Archangelska och Cholmogorska, som i synnerhet⁴⁶⁴ i den Pinegiska kretsen anträffas ej sällan Finska anletsdrag, hvilka genom sin skarphet samt ansigtets, ögonens och hårets ljusa färg på det bestämdaste skilja sig ifrån den Ryska typen. Traditionen bekräftar jemväl en skedd⁴⁶⁵ blandning af innewånare⁴⁶⁶, i det många⁴⁶⁷ familjer härleda sitt ursprung ifrån⁴⁶⁸ de gamla Tschuderne. Likaså öfverraskande är det att i Archangelska Guvernementet igenfinna en mängd Finska seder och bruk, t. ex. att odla svedje, bränna midsommar-eldar, brygga öl till högtider på samma sätt och af samma slag med det Finska, att i stället för piroger och andra Ryska anrättningar tillreda Finska velingar, grötar m. m., som här ej kan närmare framställas.⁴⁶⁹

Häri genom⁴⁷⁰ anse vi det vara tillräckligen ådagalagdt⁴⁷¹, att Dvina-landets⁴⁷² äldre innewånare⁴⁷³, som i traditionen benämnas

Tschud, hos Ryska Kronik- och Historie-skrifvare:⁴⁷⁴ *Savolotscheskaja* Tschud och i⁴⁷⁵ de Skandinaviska sagorne: *Bjarmer*, icke blott warit af Finsk⁴⁷⁶ eller Tschudisk upprinnelse, utan äfven verkliga Finnar. De flesta Förf[attare], som skrifvit om Bjarmaland⁴⁷⁷, hafva i⁴⁷⁸ grund af ord-likheten antagit, att *Bjarmer* och *Permier* utgjort samma folk. De kunna ock så till wida hafva rätt, som det gamla Bjarmaland äfven innefattade det Permska området eller hela landsträckan ifrån Hvita hafvet ända bakom Kama-floden.^{xvii} 479 Men att befolkningen⁴⁸⁰ wid Dwina-floden utgjordes af Finnar, bekräftas af sjelfva [de]⁴⁸¹ Skandinaviska sagorna. Konung Alfreds beskrifning öfver *Others* (den första wikingens) resa till Bjarmaland upplyser, att "Other ifrån sin hemort (Norrige) seglade i början nordligt till den yttersta trakt, der Walrossar fångades⁴⁸², och widare styrde i norr ännu tre dagar, hvarvid han ständigt hade land på höger hand. Sedan höll han i öster längsmed⁴⁸³ kusten, och slutligen i söder, till dess⁴⁸⁴ att han kom till en stor flod (Dwina), som gick djupt in i landet. Der bodde *Beormerne* (Bjarmerne), ett talrikt folk, hvars *språk* han tyckte vara *likt*⁴⁸⁵ *med Finnarnes*". – Om *Thorer Hund* förtäljes i sagan⁴⁸⁶, att han

xvii. Se Karamsin II: 33.

one in Finland in the 19th century. Thus, not nearly all the cultural phenomena that Castrén presented as ethnic indicators were such. Vuorela 1998 (1975): 252–254, 276, 740; Кондаков 1999 (<http://www.komi.com/Folk/komi/87.htm>); Терещенко 1999 (1848), used on internet: <http://www.booksite.ru/fulltext/4by/tru/ssk/ogo/10.htm#257>; Зимина 2001. See also Castrén's notebook of 1842–1843 among his travels in this series where he states that beer is cooked in large pots instead of ovens. (TS)

- 470 *Härigenom* || Castrén 1844: Genom det hittills anförda
- 471 *ådagalagdt* || Castrén 1844: bevist
- 472 *Dvina-landets* || de äldr[e]
- 473 *innewånare* || Castrén 1844: invånare
- 474 *Kronik- och Historie-Skrifvare: || Histori[ci]* || Castrén 1844: kronik- och historieskrifvare
- 475 *i [...] sagorne:* || Castrén 1844: i Skandinaviska sagorna
- 476 *Finsk [...] Tschudisk* || Finsk || Castrén 1844: Finsk
- 477 *Bjarmaland* || det || Castrén 1844: Bjarmalandet
- 478 *i* || <->
- 479 Castrén means N.M. Karamzin's *Geschichte des Russischen Reiches*. In the manuscript, the footnote has been added without denoting its location. It is located here according to Castrén 1844. (TS)
- 480 *befolkningen wid Dwina-floden* || wid Dwina-floden befolkni[ngen]
- 481 *den [sic] Skandinaviska sagorna* || den Skandinaviska sagan
- 482 *fångades* || fångas
- 483 *längsmed* || Castrén 1844: längs
- 484 *till dess* || Castrén 1844: tills
- 485 *likt med Finnarnes*". || Castrén 1844: *likt Finnarnes*."
- 486 *sagan* || sagorna

- 487 *under sin* || sköflade Bjarmer[nes]
 488 *Jumala och* || *Jumala*. Samma
 489 Mscr.: Herrands
 490 The saga sources may date from ninth to thirteenth centuries. Margaret Clunies Ross has stated, though, that it is practically impossible to gain a chronology of sagas. Koskela Vasaru 2014: 199–204; Ross 2010: 72.
 491 *uppgifterna* || Castrén 1844: berättelserna
 492 *om [...]* *Gudomlighet* || och Bjarmernes Gudomlighet
 493 *Jumala*. || ~ Hos den gränsande Permska stammen benämnes Gud Jem Jen.
 494 In the mscr. p. 151 Castrén has written the notes:
 1. Att de k[al]l[a]s T[s]chuder – en ben[ämnin]g, som hänf[ör] sig till d[e]n Finska st[ammen].
 2. På wissa trad[ititioner] i landet som <----> på Finn[arne] och bekräftas g[enom] sin öfverensst[äm]melse] med den Skand[inaviska] sagan.
 3. På skand[inaviska] sagans wittnesbörd, att de talat ett språk som liknade Finskan och k[al]l[a]t sin Gud Jumala.
 4. <-----> på språket På <----> af åtsk[illiga] minnesm., som trad[ititionen] tilld[elar] Tschud[erne].
 5. På språket
 495 *Med [...]* || Det Dvin[ska]
 496 *i nejden [...]* || wid D[vina]
 497 *södra delen* || dess utlopp || Castrén 1844: vid södra kusten
 498 *nordvest* || nordost
 499 *sydost* || sydvest
 500 *sydost till nordvest* || sydvest till nordost
 501 The missing word added in Castrén 1844.
 502 *af* || Castrén 1844: efter
 503 *de sydliga* || södr[a]

under⁴⁸⁷ sin resa till Bjarmaland, belägen wid *Winå* (Dwina) sköflade Bjarmernes Gudabild, som kallades *Jumala* och⁴⁸⁸ war prydd med många dyrbarheter. *Jumala* kallas Bjarmernes Gud äfven [i] [*Herrauds*]⁴⁸⁹ och *Boses* saga.⁴⁹⁰ – Om nu äfven *Others* uppgift i afseende å Bjarmernes språk skulle kunna tydas på olika sätt, så bevisa dock de öfverensstämmande uppgifterna⁴⁹¹ om⁴⁹² deras Gudomlighet, att de varit Finnar. Ty bland alla Tschudiska folkstammar äro Finnarne de enda, som kalla sin Gud *Jumala*.⁴⁹³

Den⁴⁹⁴ mening, att Bjarmerne varit Finnar, bekräftas äfven af allmänna ethnographiska förhållanden. Med⁴⁹⁵ förutsättning, att Bjarmerne enligt den Skandinaviska sagan woro likasom koncentrerade i nejden⁴⁹⁶ af nedra Dvina och södra delen⁴⁹⁷ af Hvita Hafvet^{xviii}, äro de angränsande Finska folkslagen ännu i dag: *Karelarne* i nordvest⁴⁹⁸ och den *Permska* stammen i sydost⁴⁹⁹. Nu är det en af Historici allmänt antagen mening, att den Finska folkvandringen fortgått ifrån sydost till nordvest⁵⁰⁰ och denna mening är i sjelfva

xviii. Detta område utgör den i sagan kända delen af Bjarmernes rike.

- 504 The Tobol'sk Governorate was in western Siberia, its administrative centre Tobol'sk is situated at N58°11'45" E68°14'13". (TS)
 505 *och* || ja[g]
 506 *fullkomligen* || till och med ~

[verket]⁵⁰¹ den rätta. Säkra spår af⁵⁰² Finnarne upptäckas ännu i de⁵⁰³ sydliga delarne af Tobolska Guvernementet⁵⁰⁴, och⁵⁰⁵ jag är fullkomligen⁵⁰⁶ ofvertygad derom, att samma⁵⁰⁷ spår fortgå ända till medlersta Altaj-kedjan.⁵⁰⁸ Men om äfven den allt härjande tiden tilläfventyrs skulle hafva utplånat alla minnen af Fornfinnarnes⁵⁰⁹ tillwaro längre in⁵¹⁰ Asien, så⁵¹¹ kan åtminstone sjelfva den Finska stammen ända till Altaj förföljas.^{xix} ⁵¹² Såsom till en del redan genom⁵¹³ Claprot⁵¹⁴ är ådagalagdt, finnas⁵¹⁵ åtskilliga små Samojed-stammar^{xx} ⁵¹⁶ ännu i dag bosatta i nejden af medlersta Altaj.⁵¹⁷ Nordvest om dem anträffas⁵¹⁸ Ostjaker och Woguler, som sträcka⁵¹⁹ sig ända till de Uralska bergen. Straxt⁵²⁰ wester om Ural widtager den Permska stammen⁵²¹ och utbreder⁵²² sig i nordvestlig⁵²³ riktning genom Guvernementerna Perm, Wjatka och Wologda samt⁵²⁴ en liten del af Archangel⁵²⁵ under de särskilda namnen af *Permier*, *Wotjaker* och *Syrjäner*. Sedan fortgår den Finska stammen delad i tvenne grenar: den ena sydligare, bestående af *Wesser*

xix. Detta är i det hela taget sak samma, ty hvad som nu utgör grenar af en folkstam, har ursprungligen varit samma folk.

xx. Att Samojederne äro en med Finnar fjerran beslägtad folkstam, skall framdeles bevisas.

507 *samma [...] fortgå* || 1. Finnarne skola kunna förföljas || 2. d[e]

508 Castrén writes to F.J. Rabbe on 25 July/6 Aug. 1845 that the unexpected existence of some Samoyedic tribes at the Ob' convinced him that the Finns' original homeland

was in the Altai. See the volume of Castrén's letters in this series. (TS)

509 *Fornfinnarnes* || våra

510 *in* || Castrén 1844: in i

511 *så [...] förföljas* || Castrén 1844: så kunna dock spår efter den allmänna Finska stammens vistelse utpekade åtminstone ända till *Altaj*

512 Changes in the footnote:

samma, ty || Castrén 1844: samma; ty

samma folk || Castrén 1844: ett och samma folk

513 *genom Claprot* || Castrén 1844: af Klaproth

514 Julius von Klaproth (1783–1835): German orientalist, adjunct in St Petersburg in 1804–1812, worked later in Paris and Berlin. Tallqvist 1912. (TS)

515 *finnas* || och haf[va]

516 A change in the footnote: *fjerran beslägtad* || Castrén 1844: beslägtad

517 The southern Samoyedic tribes Mator and Yurats went extinct in the 19th century; some speakers of Southern Selkup were still left in the 1990s. Korhonen – Kulonen 1991: 305; Unesco Red Book on Endangered Languages: Northeast Asia (http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html), situation 1993. (TS)

518 *anträffas* || är

519 *sträcka* || 1. ~ || 2. utbreda

520 *Straxt [...] Ural* || Castrén 1844: Der-eftter

521 A footnote, stricken entirely out by Castrén: 1. Den Ungerska folkvandringen || 2. Ungrarnes folkvandring hör ej hit, ej icke heller Tschu[va]-schers, Tscheremissers o. s. v.

522 *utbreder* || fortgår

523 *nordvestlig* || nordost[lig]

524 *samt* || och

525 *Archangel* || Castrén 1844: Archangelsk

- 526 *den andra* || Castrén 1844: ~ åter
 527 *som [...] Karelare*. || ~ Sålunda fortgår den Finska stammen ännu i dag nästan oafbrutet från Altai ända till Finland. || Castrén 1844: och omfattande *Karelarne*
 528 *För* || 1. ~ || 2. Men
 529 *För att [...] nå* || Castrén 1844: För att nu de sistnämnde, till följe af de nordvestlige riktning, uti hvilken Finska folkvandringen fortgått, skulle nå
 530 *enligt* || i den skul[1]
 531 *den nordvestliga* || nämnda
 532 *närwarande* || Castrén 1844: nuvarande
 533 The missing word is added in Castrén 1844.
 534 *Dvinska landet* || Castrén 1844: Dvina-landet
 535 *Detta* || Ock[så]
 536 *ett* || äfven ett
 537 *t. ex.* || bl. [a.]
 538 *benämnes [...] allenast* || Castrén 1844: heter *Korela*; vidare är ordet *viena*, hvaraf Dvinafloden erhållit sitt namn, endast
 539 *erhållit* || ha[r]
 540 *kalhu, skida* || *kalhu*, skida, *kaski*, sved || Castrén 1844: *kalhu* (skida), *tetri* (tjäder)
 541 Spreading a language does not require a large-scale migration of people. The basic idea of a pre-Slavic Finnic population at the Dvina River is still accepted today. Saarikivi 2006: 26–38. (TS)
 542 *i sin* || icke omnämnt
 543 *Men* || Sannolikt
 544 *Sawolotschkaja* || Castrén 1844: Sawolotskaja
 545 *namnet* || Castrén 1844: en benämning
 546 *omständighet* || Castrén 1844: omständigheten
 547 *ordet* || 1. namnet || 2. sistnämnda ord || Castrén 1844: namnet
 548 *kunde [...] för* || länder nu såsom ett bewis för den mening, att

(Tschuder), *Tavaster* och *Ester*; den⁵²⁶ andra nordligare, som⁵²⁷ utgöres af *Karelare*. För⁵²⁸ att⁵²⁹ nu Karelarne enligt⁵³⁰ den⁵³¹ nordvestliga riktningen för den Finska folkvandringen skulle nå sina närwarande⁵³² nordliga bostäder i Kemska kretsen af Archangelska [Gubernementet,]⁵³³ kunde de icke gerna undvika det sydliga Dvinska⁵³⁴ landet. Detta⁵³⁵ land förwarar i sjelfva verket ett⁵³⁶ och annat spår af Karelarnes derwaro. Här finnes t. ex.⁵³⁷ en by i nejden af Archangelsk, som benämnes⁵³⁸ *Korela* (Коре́ла); ordet *Wiena*, hvaraf floden Dvina erhållit⁵³⁹ sitt namn, är allenast känt i den Karelska munarten, likaså *kalhu*, skida⁵⁴⁰, samt tilläfventyrs ännu ett och annat ortsnamn[.]⁵⁴¹ – Det är en högst märkwardig omständighet, att Nestor, hvilken så noga uppräknat de särskildta grenarne af den Finska stammen, att han till och med anfört Tavastarne eller Jemerne, i⁵⁴² sin folkförteckning icke särskildt omnämndt den Karelska folkstammen. Men⁵⁴³ då vi nu kommit den Bjarmiska befolkningens upphof på spåren, så finna wi, att hans Sawolotschkaja⁵⁴⁴ Tschud jußt utgör namnet⁵⁴⁵ för Karelare. Ja! sjelfva den omständighet⁵⁴⁶, att ordet⁵⁴⁷ Karelare ej förekommer hos Nestor, kunde⁵⁴⁸ i brist på starkare⁵⁴⁹ skäl användas såsom bewis för den mening, att

- 549 *starkare skäl* || andra skäl
 550 *med [...] Karelare* || Sawolotsch[k]aja Tschud måste vara ident[isk]
 551 *Sawolotschkaja* || Castrén 1844: Sawolotskaja
 552 *den hypothes* || den icke alltför osannolika hypothes || Castrén 1844: den hypothesen
 553 Twentieth-century research does not accept the explanation but

med⁵⁵⁰ hans Sawolotsch[k]aja⁵⁵¹ Tschud måste förstås Karelare. Skulle man ännu våga på den⁵⁵² hypothes, att vårt *Sawolax* härstammar från det Ryska *Savolotschje*⁵⁵³, hvilket åtminstone⁵⁵⁴ synes oss ganska⁵⁵⁵ troligt, emedan man i andra språk ej finner någon rimlig härledning af ordet, så behöfves ej någon annan benämning för Karelare, emedan de ursprungligen utgjort samma stam med Savolaxarne. Wi lemna derivationen⁵⁵⁶ af ordet *Karjala* derhän; men om det härleder⁵⁵⁷ sig ur det Skandinaviska⁵⁵⁸: *Kyrjala*, så kunde Nestor icke⁵⁵⁹ gerna hafva kännedom af ifrågawarande namn.⁵⁶⁰

I det föregående omnämndes, att befolkningen vid Dvina-flodens nedra område begränsades af den Permska stammen [i]⁵⁶¹ syd-öst. Här uppstår alltså frågan: Kunde ej Permierne hafva utsträckt sina bopålar ända till Dvina och det Hvita Hafvet⁵⁶²? Såsom bekant är, woro⁵⁶³ Permierne i äldre tider talrika⁵⁶⁴ bosatta wid *Kama*^{xxi} ⁵⁶⁴, i anledning hvaraf de

xxi. Öfverhufvud bör man vid bestämmande af de Finska stammarnes äldre bostäder taga watten-dragen till sitt ögnamärke. Det inre af landet i norra Ryssland war och är till det mesta ännu idag en obebodd ödemark.

considers the origin of the word unclear. Itkonen – Joki 1983: 986. (TS)

554 *åtminstone synes* || syn[es] || Castrén 1844: synes

555 *ganska troligt* || ovedersägligt

556 *derivationen* || härledningen

557 *härleder sig* || 1. har sitt || 2. har sin stam

558 *Skandinaviska* || ~ ordet

559 *icke [...] namn* || Castrén 1844: ej gerna hafva någon kännedom af namnet Karelare

560 Settlement names derived from the root *Корела* are found in several places in the northern Dvina basin. It is quite clear that they are related to the Karelian ethnic group in a way or the other. There are also some appellative name types to be identified as Karelian in this region, and thus there is no doubt that (some kind of) Karelians inhabited parts of the Dvina basin.

Корела derives from earlier *Коръла* and there is no doubt that it is the same word as Finnic *karjala*. This word has been considered to be based on Fi. *karja* < Germanic **xarja* ‘group of people’ (cf. Grünthal 1993; Koivulehto 1997). However, the Ru. *Коръла* and Tver’ Karelian *Kariela* both point to a second syllable diphthong. As the word belongs to a group of oikononyms with the suffix *-la*, there is reason to believe that the word is originally a settlement name, probably the denomination of the Old Korela or Käkisalmi (Modern Russian: *Прюозерск*), the old center of the Karelian population. The stem might well be the same element as that in the toponyms *Каръеполье*, *Karjaa*, etc., but the issue still needs to be investigated in detail. Many authors cite the Old Norse *Kyrjala-land* as the oldest attestation of the toponym *Karjala*, but as the Old Norse toponym cannot really be located, it is not absolutely certain whether this is the case. (JS)

561 Preposition added in Castrén 1844.

562 Here Castrén has written in the margin: *Obs. Schönings men[in]g.* Castrén means the Norwegian historian Gerhard Schønning (1722–1780) who is considered Norway’s

- first professional historian. He wrote, among other things, the first history of Norway. Grankvist 2009. (TS)
- 563 *woro* [...] *Kama* || utgjort *Kama* i äldre tider medelpunkten för.
- 564 Changes in the footnote:
bestämmande || uppsökande || Castrén 1844: bestämmandet
ögnamärke. *Det inre* || ögnamärke. Ty i betraktande af den djupa vildhet, som vid deras invandring herrskade öfver Norden, || Castrén 1844 ögnamärke, ty det inre
Det inre [...] *war* || 1. Det inre af landet *war*
norra || nordliga
war || ~ wid deras tid
ännu idag || Castrén 1844: *ännu*
- 565 *eller* || vel
- 566 Today, *коми морт*, Komi man/person. (PK)
- 567 *på* [...] *bibehållen* || som de på många ställen bibehållit, fastän de
- 568 *hvilka* || som
- 569 Changes in the footnote:
vanligen || nu
Gam || 1. *Gam* (som enligt vår mening || 2. *Gam* (hvilket enligt vår mening är lika m[ed] || 3. *Gam* (hvilket ej är samma ord som *Jam* eller *Jem*) || Castrén 1844: *Gam* (?)
bebyggare || Castrén 1844: *inbyggare*
- 570 *Ostjakerne wid Ob* || det Obska
- 571 *utflyttat* || ej m
- 572 *nämnda* || sistnämnda
- 573 The Kama is discharging into the Volga from the north-east at N55°11' E49°24'. (TS)
- 574 *Ifrån Kama* || Häri[från]
- 575 *så* || samt
- 576 The Vyčegda River runs into the Dvina from the east at N61°17'6" E46°35'20". (TS)
- 577 The Sysola (Ru.)/Syktyv (Komi) runs into the Vyčegda at the city of Syktyvkar (former Ust'-Sysol'sk) at N61°41'15" E50°50'32". (TS)

äfvén kallat sig *Komy* eller⁵⁶⁵ *Komy-mort*⁵⁶⁶, folk af *Kama* – en benämning, som på⁵⁶⁷ många ställen blifvit bibehållen af Permier och Syrjäner hvilka⁵⁶⁸ allaredan trädte utom *Kama*-området^{xxii} ⁵⁶⁹ likasom *Ostjakerne*⁵⁷⁰ wid *Ob* ännu i dag kalla sig *C[h]ondy-chuj*, folk af *Konda*, ehuru de redan för sekler tillbaka utflyttat⁵⁷¹ från nämnda⁵⁷² flod-område.⁵⁷³ Ifrån⁵⁷⁴ *Kama* drogo sig *Permierne* undanträngde af *Ryssar* åt norr och nordvest, så⁵⁷⁵ att de ännu i dag anträffas wid floderna *Petschora*, *Wytschegda*⁵⁷⁶, *Sysola*⁵⁷⁷, *Lusa*⁵⁷⁸, *Waschka* (en biflod till *Mesen*)⁵⁷⁹ o. s. v. Ifrån *Waschka*⁵⁸⁰ se wi dem vidare draga sig till *Pinega*⁵⁸¹ samt från *Wytschegda* till *Dvina*⁵⁸². Wid floden *Pinega* finnes ännu åtminstone en *Syrjänsk vološt*, benämnd *Njuchtscha*⁵⁸³; och vid nedra *Dvina* förekomma⁵⁸⁴ äfvén några⁵⁸⁵ ehuru svaga spår efter den *Permska* stammen. Dessa inskränka sig till några få ortnamn, som härleda sig ur de *Syrjänska* orden *kurja*,^{xxiii} ⁵⁸⁶ vik af en flod (biflod?⁵⁸⁷)⁵⁸⁸, *Jur*, hufvud,⁵⁸⁹

xxii. Hos flere *Syrjänska* stammar har namnet *Komy* bortdött och de kalla sig *vanligen* efter den flod, hvarvid de för det närvarande äro bosatta. Dessa omtala *Komy*, *Gomy*, *Gam* såsom landets äldre *bebyggare*.

xxiii. *Padrokurja*, *Kuntschukurja*, *Bystrokurja*, *Valdakurja* o. s. v.

- 578 The Luza discharges into the Suxona from the south (east) at Velikij Ustjug at N60°43'50" E46°19'57". (TS)
- 579 The Vaška runs into the Mezen' from the southeast at N64°54'43" E45°42'0". (TS)

schelja, klippa^{xxiv}, *schanj*, skön⁵⁹⁰, *wa*, vatten⁵⁹¹ o. s. v. Nämnda⁵⁹² spår aftaga dess⁵⁹³ mera, ju närmare man kommer till Hvita Hafvet⁵⁹⁴. Det synes därför⁵⁹⁵, såsom skulle den Permska stammen begynt sprida sig allt⁵⁹⁶ mer och mera norrut, följande⁵⁹⁷ hamn i häl Karelarne⁵⁹⁸, men⁵⁹⁹ de hunno ej få fast fot vid Hafvet, förrän Novgoroderne inkräktade Dvina-landet och åtskiljde⁶⁰⁰ hvardera stammen, så att Karelarne nödgades draga⁶⁰¹ sig till vester.⁶⁰² Permierne deremot hålla sig öster om Dvina. Fullkomligt grundad är således *Schönings* mening, att ”*Jumala*-templet låg i medelpunkten af de länder, dem Finnar befolkade”, ty i trakten af nedra⁶⁰³ Dvina sammanstötte⁶⁰⁴ *Permier* eller *Syrjäner* och *Karelare*, *Wesser* (vid Bjelosero och Onega), kanske äfven *Jemer* eller *Tawaster*. Ja⁶⁰⁵ här igenfinnas⁶⁰⁶ till och med några spår⁶⁰⁷ efter Lapparne, fastän lika glesa, som de hvilka kvarblifvit efter Permierne. Man⁶⁰⁸ hör utom den wanliga traditionen om Tschuderne, att de varit ett åkerbrukande folk, stundom förtäljas, att de fört ett nomadiserande lefnadssätt, och att deras förnämsta [boskap]⁶⁰⁹ bestått i renar, som varit af den storlek och styrka, att en enda dragit efter sig en släda, hvilket endast⁶¹⁰ kan tillämpas på Lapparne. Äfven⁶¹¹ låta ur Lappskan åtskilliga ortsnamn härleda

xxiv. *Jurola*, *Juras* m. m.

- 580 *Waschka* || *Wytschegda*
 581 *Pinega* || floden *Pinega* hvarest <->
 582 *Dvina* || *Dvina*-floden
 583 *Njukča* at the *Sura*, N63°27'4"
 E45°31'26". (TS)
 584 *förekomma* || finnas

- 585 *några ehuru* || några om äfve[n]
 586 Change in the footnote: *Padrokurja* || T. ex. ~
 587 *biflod?* || 1. liten l || 2. liten m
 588 *курья*, bay (PK)
 589 *klippa* || Castrén 1844: backe
щелля, scarp of a bank (PK)
 590 *шань*, gentle, nice, good (PK)
 591 *ва*, water (PK)
 592 *Nämnda spår* [...] || 1. Men närmare till Hafvet finnas || 2. Närmare till Dv[ina]
 593 *dess mera* || Castrén 1844: alltmera
 594 *Hafvet* || ~, hvarest Karelarne woro det herrskande folket
 595 *derföre* || häraf
 596 *allt* [...] *mera* || allt mera || Castrén 1844: alltmera
 597 *följande* || men
 598 *Karelarne* || efter ~
 599 *men* [...] *Hafvet* || Castrén 1844: utan att dock hinna få fast fot vid hafvet
 600 *åtskiljde* || Castrén 1844: derigenom ~
 601 *draga* || dragit
 602 *vester. Permierne* || 1. vester. Novgoroderne || 2. vester. Der[emot] || Castrén 1844: vester, men Permierne
 603 *nedra* || N[edra]
 604 *sammanstötte* [...] *Jemer* || sammanstötte icke blott *Permier* eller *Syrjäner* och *Karelare*, utan äfven *Wesser* (vid Bjelosero och Onega), kanske till och med äfven *Jemer* || Castrén 1844: ~ samt kanske ~
 605 *Ja* || Castrén 1844: Ja,
 606 *igenfinnas* || anträffas
 607 *spår* || glesa ~
 608 *Man hör utom* || Här hör man jemte
 609 Missing word added in Castrén 1844.
 610 *endast kan tillämpas* || blott låter tillämpa sig
 611 *Äfven* [...] *härleda sig* || Castrén 1844: Äfven låta åtskilliga ortsnamn härleda sig från Lappskan

- 612 *Kuloj* || *Kuoloh*
 613 *af* || (so)
 614 *hjerta* || d[et]
 615 *det inre*; || ~ och juga jog
 616 *pats* || Castrén 1844: *pættse*
 617 *furu m. m.* || *furu*, Ugsche
 618 A.K. Matveev (Матвеев 2001) was of the opinion that the Saami toponyms form a fundamental layer of the substrate toponymy of the Arxangel'sk region. This point of view has been criticized on the basis of the lexical contents of the toponyms that do not represent the most common Saami toponymic formants or bases, as well as on the basis of the absence of ethnotoponyms that could be connected with the Saami people (cf. Саарикиви 2002; Saarikivi 2004). However, it is a fact that some substrate toponyms of the Dvina basin point to a source language that shared a number of phonematic and lexical innovations with the present Saami languages.

Many of the toponyms mentioned by Castrén are among those considered as Saami by Matveev. However, some of them are more likely Finnic, such as *Ваймуга*, the modern village of *Ваймуша*, likely from some Finnic personal name representing the lexeme **vaimo/u* 'spirit, soul' (> Fi. *vaimo* 'wife', Est. *vaim*: -u 'person', borrowed to Saami as SaaN *vaibmu* 'heart' and to Russian dialects as *воймать*, *воймовать*, cf. Saarikivi 2009: 129-131). The name of a neighbourhood in the city of Arxangel'sk *Соломбала* is, without doubt, formed from the lexemes pointing to an island (Finnic **saloj*, Saami **suoloh*) and a settlement (Finnic **poole* < **pola* > SaaN *bealli*), but the source language of the toponyms cannot be unambiguously identified. (JS)

sig, t. ex. *Kuloj*⁶¹² (flod), af *kuolle*, fisk, och det Finska *oja*, bäck, *Sollombala* och *Solosero*, af⁶¹³ *suollo*, ö, *Waimuga*, af *waimu*, *hjerta*⁶¹⁴, *det*⁶¹⁵ *inre*; *Patschesero* och *Patschegorskaja*, af *pats*⁶¹⁶, *furu*⁶¹⁷ m. m.⁶¹⁸ I Cholmogorska kretsen finnes ock en sjö, benämnd *Lopskoje*⁶¹⁹, den Lappska. Det mycket omtvistade ordet: *Samojed* låter lätt och naturligt härleda sig ur *Same* och *jedne*, såsom Lapparne benämna sig. Benämningen blef⁶²⁰ af Ryssarne öfverförd till⁶²¹ *Samojederne*, då Lapparne utrymde landet. För⁶²² öfrigt lemna Lapparnes nära förwandtskap med Finnarne samt begge⁶²³ stammarnes gemensamma vandringar i öfrigt det starkaste stöd för den mening, att de äfwen här broderligen åtföljt hvarandra. Att sluta⁶²⁴ af den Finska folkvandringens allmänna karakter, skedde det första inbrottet⁶²⁵ af Lapparne, desse efterföljdes af Finnarne, hvilka åter undandrefvos af den Permska stammen.⁶²⁶

Men låtom oss ännu⁶²⁷ förfölja den egentligen Finska stammen⁶²⁸ och tillse⁶²⁹ om spåren af dess fordna tillvaro i den Ryska Norden blott inskränka sig till området⁶³⁰ af Dvinafloden eller tilläfventyrs ännu annorstädes igenfinnas⁶³¹. Wi upptaga här ej till undersökning den af *Sjögrén* behandlade frågan om *Jemernes* bostäder i öster och söder, utan draga oss norrut till den nu så kallade Mesenska

- 619 *Lopskoje, den Lappska* || Castrén 1844: *Lopskoje* (den Lappska)
 620 *blef* || Castrén 1844: *blef* nemligen
 621 *till* || Castrén 1844: på
 622 *För [...] Lapparnes* || Castrén 1844: Dessutom lemna det sistnämnda folkets

kreten – den Skandinaviska sagans *Jotunheim*. Landets nuvarande innevånare⁶³² äro: *Ryssar*, boende wid floderna Mesen, Pjesa⁶³³, Tsilma⁶³⁴, vid utloppet af Petschera o. s. v; *Syrjäner* wid floden Ishma⁶³⁵ och öfra loppet af Petschora; *Samojeder*, nomadiserande på de skoglösa tundrorna wid Ishafvet. Alla dessa folkstammar förtälja, att Tschuderne, eller såsom Samojederna benämna dem: *Siirtje* varit landets ur-innevånare⁶³⁶. Enligt här på orten gängse berättelser, hvilka med få afvikelser äro desamma hos Ryssar, Syrjäner och Samojeder, hade Tschuderne [bott]⁶³⁷ dels i jord-gropar, dels i underjordiska hålör (пещеры), hvilka sistnämnda här och der⁶³⁸ anträffas wid stränderna af Petschora, Pinega⁶³⁹ och andra floder. Tschudernes antal har⁶⁴⁰ ej varit betydligt, enskildta familjer woro bosatta wid floderna Mesen, Pjosa, Petschora, Ishma, Pishma, Tsylma, Jugrina, Worotin m. fl.⁶⁴¹ Enligt skilda traditioner förde de antingen ett nomadiserande eller bofast lefnadssätt. Deras egendom bestod⁶⁴² i renar, bäfrar, räfvar, guld och silfver. Ofta anfallna af den vilda Samojed-stammen *Karatschea* nödgades de, för att beskydda⁶⁴³ sina skatter, nedgräfvä dem i jorden, hellst på obesökta och oåtkomliga ställen, på⁶⁴⁴ sjöholmar, under klippor, ja till och med i floders botten. Äfven skola Tschuderne varit utsatta

- 623 *begge* || de
 624 *sluta* || dömma
 625 *inbrottet [...] stammen* || Castrén 1844: uppbrottet af Lapparne. Finnarne, som efterföljde dem, blefvo åter beledsagade af den Permska stammen

- 626 In Castrén's time, it was believed that the peoples or tribes known in the contemporary world had existed as such from time immemorial and had wandered from their assumed original homelands to their present areas of settlement. This concept comes from Johann Gottfried von Herder (1744–1803) and other thinkers of Romanticism. Nisbet 1999. (TS)
 627 *ännu förfölja* || fullföl[ja] || Castrén 1844: ännu följa
 628 *stammen* || Castrén 1844: ~ på dess vandringar
 629 *tillse om spåren* || 1. tillse om den måhända icke || 2. tillse om den måhända ej varit mera utbredd || Castrén 1844: tillse, om spåren
 630 *området af Dvina-floden* || Castrén 1844: Dvinaflodens område
 631 *igenfinnas* || Castrén 1844: kunna ~
 632 *innevånare* || Castrén 1844: invånare
 633 The Peša (Pjoša) discharges into the Arctic Ocean at N66°53'42" E47°34'38". (TS)
 634 The Cilma runs into the Pečora from the west at N65°26'34" E52°5'55". (TS)
 635 The İzma (Ru.)/Iz'va (Komi) discharges into the Pečora from the southeast at 65°20'33" E52°50'59". (TS)
 636 *ur-innevånare* || Castrén 1844: urinvånare
 637 Missing word added in Castrén 1844.
 638 *här och der* || i mängd
 639 The Pinega discharges into the Dvina from the east at N64°8'1" E41°54'10". (TS)
 640 *har [...] enskildta* || Castrén 1844: var ej betydligt; blott enskilda
 641 *fl.* || m.
 642 *bestod i* || Castrén 1844: utgjordes i
 643 *beskydda* || Castrén 1844: skydda
 644 *på [...] ja* || Castrén 1844: såsom på sjöholmar och under klippor samt

- 645 *enligt* || en Rysk Tsar hade
 646 *ifrågawarande* || alla anbefallt
 647 *förordnat* || utgifvit den befallning
 648 *att [...] träd* || Castrén 1844: att de skulle söka afhugga hvar sitt träd
 649 *borde* || skulle
 650 *utkorade enviges-kämpe* || 1. ut[korade] || 2. af folket utkorade enviges-kämpe det || Castrén 1844: utkorade envigeskämpe
 651 *började* || 1. sökte fälla || 2. börj[ade] || 3. sökte fälla
 652 *drogo* || fl[ydde]
 653 *under* || Castrén 1844: in i
 654 *jorden skola* || Castrén 1844: jorden, sägas
 655 *ega förmågan* || understundom wa[ndra]
 656 Missing word added in Castrén 1844.
 657 *de skola [...]* || ja! de hafva till och med någon gång blifvit sedda || Castrén 1844: i synnerhet skola de, enligt hvad Samojederna berätta
 658 Kolguev is an island off the northern coast of Russia at N69°7' E49°9'. (TS)
 659 *höras* || Castrén 1844: förnimmas
 660 *Om [...] formen* || Castrén 1844: Om man nu afkläder dessa och andra dem liknande berättelser sin mythiska drägt
 661 *formen* || 1. sloga || 2. svep
 662 *knapt [...] ting* || 1. blott det || 2. endast || 3. knapt något || Castrén 1844: knappt något
 663 *deras boningsplatser* || de jordgrupp[ar]

för fiendtligheter af Ryssar, och enligt⁶⁴⁵ traditionen hade en Rysk Tsar till afbrytande af ifrågawarande⁶⁴⁶ fiendtligheter förordnat⁶⁴⁷ ett envig emellan en Tschud och en Rysse bestående deruti, att⁶⁴⁸ de ifrån hvar sin sida skulle söka afhugga ett träd. Landet borde⁶⁴⁹ enligt Tsarens förordnande besittas af det folk, hvars utkorade⁶⁵⁰ enviges-kämpe lyckades att förr fälla trädet. Ryssen segrade derigenom, att han afhög trädets högre upp wid stammen, då deremot Tschuden enligt sin vana började⁶⁵¹ började hugga tätt invid sjelfva roten. Härefter drogo⁶⁵² sig Tschuderne under⁶⁵³ jorden och lefva der i rik besittning af mammuth-djur (deras renar), bäfrar, räfvar, guld, silfver och andra dyrbarheter. Ehuru boende under jorden⁶⁵⁴ skola de likväl ega⁶⁵⁵ förmågan [att]⁶⁵⁶ i osynlig gestalt färdas ofvan jord; de⁶⁵⁷ skola, berätta Samojederna, i synnerhet låta höra af sig på ön Kalgujeff⁶⁵⁸, hvarest ofta hundar skälla och röster höras⁶⁵⁹, utan att något tält finnes i hela nejden.

Om⁶⁶⁰ man ur dessa och andra dem liknande berättelser afkläder den mythiska formen⁶⁶¹, så återstår såsom ett positivt resultat för historien knapt⁶⁶² någon ting vidare än ryktet om en försvunnen Tschudisk folkätt. Af allt det öfriga, som traditionen tillskrifver detta urfolk, kunna blott deras⁶⁶³ boningsplatser

eller de så kallade Tschud-grafvarne komma i betraktande. Sådana träffas talrikt⁶⁶⁴ uti de⁶⁶⁵ sydliga delarne af Mesenska kretsen, samt vid nedra loppet af Petschora. De äro wanliga jord-gropar inwändigt bevuxna med en ymnig moss. Medelst gräfning har jag i deras botten samt vid sidorna funnit en myckenhet bränd aska, brända stenar och förstenadt kol.⁶⁶⁶ Stundom har man i dem äfven⁶⁶⁷ funnit jern- och koppar-verktyg, hvilka⁶⁶⁸ gifvit anledning till den förmodan hos allmogen⁶⁶⁹, att ifrågarande grafvar af Tschuderne blifvit begagnade till smidjor. Wid⁶⁷⁰ grafvarne finner man ofta ett eller flere stenrösen, som påtagligen äro sammanfallna ugnar af badstugor och boningshus – en omständighet, som synes lända till stöd för nyssnämnda förmodan. Emellertid förtjenar den allmänna traditionen, att Tschuderne bott i jord-gropar, all aktning och innehåller i sig intet⁶⁷¹ motsägende. Twertom bewisar det dubbla bonings-sättet endast öfvergången ifrån ett nomadiserande till en⁶⁷² bofast lefnadsart, såsom man ännu i dag hos många Lappska nybyggare ser tält och stugor stå⁶⁷³ bredvid hvarandra. Frågan är nu endast den, hvilken folkstam hafva dessa grafvar tillhört? I⁶⁷⁴ de nordligare delarne af Finland har jag funnit jord-gropar af samma construction, innehållande äfven aska[,] kol och andra

- 664 *talrikt* || i ymnighet
 665 *de [...]* *kretsen* || den Mesenska kretsen
 666 The remains described by Castrén might be those of dwellings or some metalworking pits. There are pits related to metal production from the Vanvizdinskaja Culture (6th to 10th centuries CE) in the area. Королев & al. 1997: 427–428. (TS)
 667 *äfven funnit* || Castrén 1844: anträffat
 668 *hvilka [...]* *allmogen* || Castrén 1844: hvilket hos allmogen gifvit anledning till den förmodan
 669 *tradition* || förmodan hos allmogen
 670 *Wid [...]* *man* || Castrén 1844: Vid grafvarna finnas
 671 *intet* || Castrén 1844: ingenting
 672 *en [...]* *lefnadsart* || ett bofast lefnadsätt || Castrén 1844: ett bofast lif
 673 *stå* || br[edvid]
 674 *I [...]* *äfven* || Castrén 1844: I sådant afseende förtjenar omnämnas, att jag i de nordligare delarna af Finland funnit jordgropar af enahanda konstruktion, hvilka på samma sätt innehålla

- 675 Castrén documented these remains during his journeys of 1838 and 1839. See his travels in this series. (TS)
- 676 *begagnade* || Castrén 1844: begagna
- 677 *boningar* || Castrén 1844: bostäder
- 678 *såsom* || hvilket reda[n]
- 679 *eg.* || eller
- 680 *angående* || i afseende å
- 681 *ur-innewånare* || Castrén 1844: urin-vånare
- 682 *närwarande ethnographiska* || Castrén 1844: nuvarande ethnografiska
- 683 *kunna* || Castrén 1844: kunde
- 684 *af* || Castrén 1844: efter
- 685 *silfver-fat och silfver-mynt* || Castrén 1844: silfverfat och silfvermynt
- 686 *spjut* || kopp[ar]
- 687 *knifvar* || o[ch]
- 688 *hafva [...] förlorade* || hafva dels antingen gått förlorade eller forwar[as]
- 689 *om de äfven* || i hvarje fall ej mycket
- 690 *kunde* || <-->
- 691 The next generation of researchers after Castrén discovered the possibilities of using archaeological source material after studying the comparative methodology developed in Scandinavia in the 1860s and 1870s. Aspelin 1875: 158–209. (TS)
- 692 *nu* || Castrén 1844: derföre
- 693 *den* || 1. den || 2. det || 3. d
- 694 *språket. [...] idiotismer* || 1. språket. De flesta här gällande idiotismer i Ryskan h || 2. språket och med dess tillhjälp söker <----> || Castrén 1844: språket, med hvars tillhjälp tydliga spår af en tidigare Finsk befolkning i landet ännu låta uppvisa sig. I den Mesenska kretsen finnas samma, ja till och med ännu flere från Finskan lånade språk-egenheter
- 695 *ännu [...] landet* || 1. kunna <--> || 2. kunna uppdaga, att utom de nu i landet nu bosatta trenne folkslagen ännu ett

förbrända ämnen. De hafva enligt traditionen varit försedda med tak och skola tjenat Lapparne till bostäd. ⁶⁷⁵ Om Oštjakerne är det en känd sak, att de till en del ännu begagnade ⁶⁷⁶ sig af likartade boningar ⁶⁷⁷. Äfwen Syrjänerne hafva i äldre tider egt enahanda bostäder, såsom ⁶⁷⁸ man kan sluta af ordet *gort*, hvilket på en gång betyder *grop* och *hem*, t. ex. *mun gortä*, gå hem, eg[entligen] ⁶⁷⁹ gå i gropen. Tschud-grafvarne lemna följakteligen icke något säkert resultat angående ⁶⁸⁰ landets urinnewånare ⁶⁸¹. Med afseende å närwarande ⁶⁸² ethnographiska förhållanden kunna ⁶⁸³ de med största skäl tillskrifvas Syrjänerne.

Bland öfriga fornlemningar af ⁶⁸⁴ Tschuderne omtalar man i Mesenska kretsen särskilda jordfynd, såsom guldringar, armband, silfverfat ⁶⁸⁵ och silfver-mynt, små lerkärl, spjut ⁶⁸⁶ och pilar, knifvar ⁶⁸⁷, yxor m. m. Men dessa antiquiteter hafva ⁶⁸⁸ redan gått förlorade och torde om ⁶⁸⁹ de äfven kunde ⁶⁹⁰ upptäckas, ej wara mycket bewisande. ⁶⁹¹ Wi wilja nu ⁶⁹² tillgripa den yttersta utväg, som ännu återstår till utredande af den Tschud-stam, som enligt traditionen tidigaßt bebott den ⁶⁹³ Mesenska kretsen, nemligen *språket*. ⁶⁹⁴ Med dess tillhjälp hoppas wi ännu ⁶⁹⁵ kunna uppdaga spår af en tidigare Finsk befolkning i landet. I det föregående omnämndes, att i den Mesenska kretsen

- 696 *i [...] Dwina* || 1. wi[d] || 2. de || 3. <--> || 4. wid Dvina-flod[en]
- 697 *förekomma* || 1. finnas här || 2. ~ || 3. finnas
- 698 *en mängd* || Castrén 1844: åtskilliga
- 699 *kunna* || u[r]

finnas desamma, ja ännu flere ifrån Finskan lånade idiotismer, än i⁶⁹⁶ nejden af Archangelsk wid nedra Dwina. Likaså förekomma⁶⁹⁷ äfven här en⁶⁹⁸ mängd ortsnamn, hvilka endast kunna⁶⁹⁹ ur⁷⁰⁰ Finskan härledas. Sådana⁷⁰¹ finnas i största antal wid nedra Petschora, t. ex. *Noriga* af *nori*, räfgrop, och *joki*, flod, *Kuja*⁷⁰², tåg, *Oksinskaja* af *oksa*, gren, *Pilemskaja*, af *piilo*, gömsle, *Jokuschi*⁷⁰³ af *joki*, *Sula*, öppen, odlad, *Laja* (flod) af *laaja*, wid m. fl. Dessutom förekomma här och der namnen *Ishma*, af *iso maa* (se⁷⁰⁴ ofvan), *Tsilma* af *kylmä*, kall, *Pesa* af *pesä*, bo⁷⁰⁵; *Asapolskaja*, af *asun*, bo⁷⁰⁶ och *поле*, fält; *Lamposchenskaja* af *lampi*, wattengöl;⁷⁰⁷ *Tetrogorskaja*, af *tetri*, tjäder och *zopa*; *Kymskaja*, af *kymi*, stor elf, moder-flod, *Radoma*, svedje-land, af *raataa*, arbete⁷⁰⁸, svedja och *maa*; *Paloshelskaja*, af *palo*, brand och det Syrjänska ordet *shelja*⁷⁰⁹, klippa o. s. v. Onekligen äro de flesta ortsnamn i Mesenska kretsen, som ej ega sin rot i Ryskan, af Syrjänsk upprinnelse, men då här äfven förekomma Finska ortsnamn⁷¹⁰, då vidare sjelfva⁷¹¹ Syrjänerne ega traditioner om en annan⁷¹² tidigare befolkning i landet, så synes man häraf wara befogad till den slutsats, att Karelarne en dag utsträckt sina bostäder ända upp till Ishafvets kuster.⁷¹³

Det wore en ringa möda att på detta⁷¹⁴ wis förfölja Finnarne ännu⁷¹⁵ långt in i Sibirien

700 *ur* [...] härledas. || Castrén 1844: härledas ur Finskan.

701 *Sådana* [...] *Petschora* || Dessa förekomma i största antal wid öfra nedra *Petschora*, hvarest man finner träffar såsom ortsnamn bya-namnen

702 *Kuja* || Ky[я]

703 *Jokuschi af joki*, || ~ samt dessutom floderna Su[la] || Castrén 1844: *Jokuschets*, af *joki*;

704 (*se* [...]) *Tsilma* || o. s. [v.] ~

705 *bo* || Castrén 1844: ~, näste

706 *bo* || Castrén 1844: ~, vistas

707 *wattengöl*; || Castrén 1844: göl,

708 *arbete* || sv[edja]

709 *shelja* [...] o. s. v. || Castrén 1844: *schelja*, backe m. m.

710 *ortsnamn* || Castrén 1844: benämningar

The toponyms of the Mezen' basin remain poorly investigated. Castrén's idea that the names can only be interpreted on the basis of Finnic languages ("ur Finskan") cannot be verified with certainty. Some seemingly Finnic names such as *Палошцельская* are composed of words that occur as borrowings in Russian dialects. Other toponyms mentioned by Castrén are of Komi origin, such as *Ижма*, in Komi *Изъва* (< *изъ* 'stone' *ва* 'water, river'). Still others might well be of Finnic origin, such as *Сула* (from the stem meaning 'thaw, free from ice'), *Тетрогорская* (indeed from Eastern Finnic *tetri* 'black grouse, *Tetrao tetrix*' used as a personal name?), *Азапольская* (from a personal name element?), etc. (JS)

711 *sjelfva Syrjänerne* || Syrjänerne sjelfva || Castrén 1844: sjelfve Syrjänerne

712 *annan* || tid[igare]

713 In the same way local names were used to define the extension of ancient Finnish habitation by David Emmanuel Daniel Europaeus (1820–1884), and he also attempted to prove his results by using archaeology and anthropology. Lehtikoinen 1988: 113–115; Edgren 1988: 128–130; Salminen 2003b: 47–49. (TS)

714 *detta* || m

715 *ännu* [...] *Sibirien* || 1. ända till Altaj || 2. ända till medlersta Altaj

- 716 *jag [...] tid* || 1. vi wilja uppskjuta härmed intill dess || 2. jag vill spara härmed intill den
- 717 *då [...] vandringar* || då wi sjelfva besökt ~~den~~ nämnda bergsbygd, ~~samt~~ och der måhända funnit ännu tydligare af ~~våra förfäders~~ Finnarnes forntida wandringar
- 718 *det torde* || hoppas kunna
- 719 *wida rikhaltigare* || Castrén 1844: rikhaltigare
- 720 On p. 163 of the manuscript there is a list of local names (toponyms) assumed to be Finnic by Castrén. The same names are also repeated in his travel notes and diaries from Siberia. Surgut is a town in western Siberia at N61°13'55" E73°26'46". (TS)
- 721 *Салымская* || Sal[ymskaja]
- 722 It was relatively typical of Castrén to write a word or place-name partly with Cyrillic and partly with Latin alphabet as he also did here. (TS)
- 723 The town of Minusinsk is situated in Minusinsk Valley on the river Minusa, a tributary to the Yenisei on its upper course in western Siberia at N53°42'34" 91°41'7". Its surroundings have been famous since early 18th century for its prehistoric graves. For a map of the most important archaeological sites in the area, see Salminen 2003b: 214–215. (TS)
- 724 The manuscript KK Coll. 539.29.13 (Varia 4.13) p. 589–608 consists of a notebook or loose sheets, the size of which is ca. 18.5 x 22 cm. It is untitled, and the title under which the article was published has been provided by the editor of *NRF*, Castrén 1870b.
- 725 The manuscript begins with three fragmentary beginnings, which Castrén has stricken out: 1. De colossala grafstenar, som stodo uppresta, wid kring hwarje kurgan woro så talrika || 2. öfverraskades

men jag⁷¹⁶ vill spara härmed intill en annan tid, då⁷¹⁷ det torde⁷¹⁸ blifva mig möjligt att meddela wida⁷¹⁹ rikhaltigare upplysningar om våra förfäders forntida vandringar.

*Surgut*⁷²⁰

Селяровская. *Silja rova*
*Салымская*⁷²¹ – *Sile ma*
Пимская, pimiä
 Демианский, Немянский, niemi
 Кондинская, kanta
*Пельмский Пельт*⁷²², piilo
 Юкадинская, joki?